

**ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΣΥΝΤΑΓΜΑ**

**Σωτηρία Θεοδώρου
Α.Μ. 1340200100194
Καθ.: Ανδρέας Δημητρόπουλος**

I.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	σελ. I-II
I. Εισαγωγή	σελ. 1
II. Το αθλητικό φαινόμενο ανά τους αιώνες	
-1. Ο αθλητισμός από την κλασική αρχαιότητα	
Μέχρι το Διαφωτισμό	σελ. 2-6
-2. Το ενδιαφέρον των σύγχρονων κρατών για τον αθλητισμό.....	σελ. 6-7
-3. Ολυμπισμός – Ολυμπιακό Κίνημα – Ολυμπιακός	
Χάρτης – Έννοια Ολυμπιακών Αγώνων	σελ. 7-10
III. Σχέση Αθλητισμού και ελληνικού Συντάγματος	
-1. Πρώτη προσέγγιση του θέματος	σελ. 11-12
-2. Θεσμική εγγύηση του αθλητισμού	σελ. 13
-3. Διάκριση Αθλητισμού και Φυσικής Αγωγής	σελ. 13-15
-4. Περιεχόμενο του συνταγματικού δικαιώματος	σελ. 16-20
A. Αμυντικό	
B. Προστατευτικό	
Γ. Διασφαλιστικό	
-5. Υποκείμενα δικαιώματος	σελ. 21
-6. Περιορισμοί δικαιώματος	σελ. 22-24
-7. Η οικονομική ελευθερία στον αθλητισμό	σελ. 25-28
-8. Τα αθλητικά σωματεία και η ελευθερία επιλογής τους	σελ. 29-31
-9. Ελευθερία εργασίας	σελ. 31-42
9.1 Πρώτη προσέγγιση	
9.2 Οι έννομες σχέσεις στον επαγγελματικό αθλητισμό	
9.3 Η συμβατική ελευθερία στις αθλητικές σχέσεις	
II.	
9.4 Υπόθεση Bosman και τα διαχρονικά αποτελέσματά της	
-10. Η ρύθμιση του αθλητισμού στην ελληνική	
Έννομη τάξη από τον κοινό νομοθέτη	σελ. 42-44
IV. Κοινοτικό Δίκαιο και Αθλητισμός	
-1. Η ένταξη του αθλητισμού στην κοινοτική	
έννομη τάξη	σελ. 45-46
-2. Η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου	
έναντι των αθλητικών πρακτικών	σελ. 47
-3. Η δράση του Συμβουλίου της Ευρώπης	
στον τομέα του αθλητισμού	σελ. 48
V. Ειδικά Ζητήματα	
-1. Φίλαθλο πνεύμα – Φίλαθλος	σελ. 48-49
-2. Ο ανήλικος ως υποκείμενο δικαιωμάτων	
στον αθλητισμό και η σχετική νομοθετική προστασία	σελ. 49-50
-3. Σχέση διεθνούς και ελληνικού αθλητικού δικαιοδοτικού	
συστήματος – Υπόθεση Bliamou	σελ. 50-52
Βιβλιογραφία	σελ. 53-54
Νομολογία	σελ. 54
Περίληψη Βασικών Αποφάσεων	σελ. 55-56
Περίληψη (στα αγγλικά)	σελ. 56
Περίληψη (στα ελληνικά)	σελ. 57

I. Εισαγωγή

Από τους ιδιαίτερους κλάδους της αθλητικής επιστήμης ως αθλητισμός προσδιορίζεται η συστηματική σωματική καλλιέργεια και δράση με συγκεκριμένο τρόπο, ειδική μεθοδολογία και παιδαγωγική, διά των ολυμπιακών ή μη αθλημάτων με σκοπό την ύψιστη σωματική απόδοση ως επίδοση σε αθλητικούς αγώνες, στο αθλητικό και κοινωνικό γίγνεσθαι¹.

Σήμερα ο αθλητισμός έχει εξελιχθεί σε φαινόμενο στο οποίο ο άνθρωπος ο άνθρωπος μιας χώρας, μιας ηπείρου του πλανήτη, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο είτε παρακολουθεί αθλητικά γεγονότα τηλεοπτικώς είτε συμμετέχει στη διοίκηση ή στη διαχείριση των γεγονότων αυτών, ενώ οι αθλητές επιδίδονται στον αθλητισμό κατ' επάγγελμα με μια τάση γεωμετρικά αυξανόμενη. Ο αθλητισμός και η σωματική άσκηση αποτελούν για όλους κοινωνική αναγκαιότητα, δικαίωμα για σωματική υγεία – ευεξία και ευρωστία, δικαίωμα συμμετοχής στην αθλητική δράση σε μια πορεία πολιτισμού. Αποτελούν θεμελιώδες δικαίωμα για κάθε άνθρωπο επειδή ειδικοί συμβάλλουν στη συγκρότηση και την ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρθρ. 5 § 1 Συντ.), μέσω της απόκτησης αθλητικής παιδείας, της τέλει ανάπτυξης των φυσικών, πνευματικών και ηθικών δυνάμεων. Οι δυνάμεις αυτές καθιστούν τον άνθρωπο ενεργό μέλος της κοινωνικής, πολιτικής, οικονομικής και άλλης μορφής ζωής της χώρας και του σύγχρονου πολιτισμού.

¹ βλ. Παναγιωτόπουλος Δ., Αθλητικό Δίκαιο, Συστηματική Θεμελίωση και Εφαρμογή», 2001, Αθήνα, σελ. 26.

II. Το αθλητικό φαινόμενο ανά τους αιώνες

II. 1: Ο αθλητισμός από την κλασική αρχαιότητα μέχρι το Διαφωτισμό

Η λατρεία του ανθρώπινου σώματος έκανε τους Έλληνες της κλασικής αρχαιότητας να πιστεύουν ότι η πόλη που δεν έχει γυμνάσια και παλαιότερες είναι ανάξια και απολίτιστη. Από τα Ομηρικά Έπη το ανθρώπινο σώμα κατέχει μια ιδιαίτερα σημαντική θέση στις αξίες που αναδεικνύει ο ποιητής. Απαραίτητη προϋπόθεση της ευτυχίας στον Όμηρο ήταν η ομορφιά και η δύναμη του σώματος¹. Από την εποχή του Διόδωρου του Σικελιώτη η κατασκευή διαφόρων κτισμάτων με σκοπό, τόσο την ανάπτυξη του σώματος, όσο και την λατρεία του, συνέβαλλαν σε μεγάλο βαθμό στη δόξα της πόλης. Δεν είναι τυχαίο ότι στα γυμνάσια υπήρχαν, εκτός από λουτρά και ελαιοθεσία² και βιβλιοθήκες. Εξάλλου, οι πρώτες φιλοσοφικές σχολές εγκαταστάθηκαν σε χώρους άθλησης: ο Πλάτων, ως γνωστόν, εγκατέστησε τη φιλοσοφική του σχολή στην Ακαδημία, ο Αριστοτέλης στο Λύκειο, οι Κυνικοί στις Κυνόσαργες. Γυμνάσια βεβαίως δεν υπήρχαν μόνο στην Αθήνα αλλά σε κάθε ελληνική πόλη, διαφορετικά εθεωρείτο απολίτιστη.

Πολύ πιο πριν απ' τη «γυμναστική» ως εκπαιδευτική διαδικασία προηγήθηκε ως σύστημα ένας πανάρχαιος ελληνικός θεσμός, ο θεσμός των αγώνων ή της αγωνιστικής. Το ρήμα «αγωνίζομαι»³ προέρχεται από τη λέξη αγώνας, εκ του αγωγή, η οποία φανερώνει έντονη προσπάθεια διάκρισης ενώπιον συγκέντρωσης στο Στάδιο, πολιτικό δικαστικό ακροατήριο, ενώπιον της κοινωνίας στη βουλευφόρο αγορά. Έτσι ο αγώνας και η αγωνιστική είναι μια προσπάθεια που ξεκινάει από τον ίδιο τον άνθρωπο για την καλύτερή του. Είναι μια διαδικασία αυτοεξέλιξης υπό τις απόλυτες τιμές της σύγκρισης. Ο αγώνας με το στοιχείο της άμιλλας στους αρχαίους Έλληνες δεν ταυτίζεται εννοιολογικά με τον ανταγωνισμό, αλλά εκφράζει την τάση του ανθρώπου για τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων του μέσα σε μια αδιάκοπη πάλη που φθάνει το κοινωνικό επίπεδο. Στη φάση αυτή η αγωνιστική ως θεσμός ταυτίζεται με τις γιορτές του δήμου, όπου η συμμετοχή του πολίτη στους αγώνες αυτούς ήταν και η ταυτόχρονη συμμετοχή του στη θρησκευτική γιορτή που τη διοργάνωση είχε η πολιτεία.

Όταν ο βυζαντινός αυτοκράτορας Θεοδόσιος απαγόρευσε τις παλαιότερες και τα γυμνάσια στο χώρο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, ο αθλητισμός απείχε πολύ από το να εκφράζει τα πρότυπα και τις αρχές της κλασικής αρχαιότητας. Ο «άρτος και θεάματα» των Ρωμαίων είχε γεμίσει τα στάδια νεκρούς και είχε καταστήσει την άθληση μέσο απονέκρωσης του πολίτη και συνολικής υποδούλωσής του στον αυτοκράτορα. Με την επίδραση της χριστιανικής θρησκείας, η λατρεία του σώματος παραχώρησε τη θέση της στην ομαδοποίηση του πληθυσμού στη βυζαντινή αυτοκρατορία και την ταύτιση του χρώματος με την ομάδα στον Ιππόδρομο, συνθήκες γνωστές από τη διαμάχη των Πράσινων και των Βένετων στη στάση του Νίκα. Ίσως, στην περίοδο αυτή, θα μπορούσε να αναζητήσει κανείς τη σύγχρονη σημασία της «φανέλας» σαν άθληση και τη σημειολογία του χρώματος των ομάδων.

¹ βλ. Ομήρου Ιλιάδα 2.216-219, 22,71 και Ομήρου Οδύσεια 8 428-492, 862-64, 8,65-70, κ.οκ.

² Τόποι όπου γινόταν επαλείψεις στα σώματα των νέων με έλαια.

³ βλ. Μανδάλα Μ. Μείζον Ελληνικό Λεξικό, Αρμονία: Αθήνα, σελ. 18

Η φεουδαρχία κληροδότησε στον αθλητισμό, εκτός από την εκπροσώπηση των Ιπποτών στα τουρνουά των φέουδων, και το ιπποτικό πνεύμα. Ένα σύνολο κανόνων του Ιπποτισμού κατέστησαν αναγκαίοι για να αποφεύγονται οι θανατώσεις στα τουρνουά, τα οποία την εποχή εκείνη ήταν ασκήσεις πολέμου ή αντιπολέμου. Οι κανονισμοί των σύγχρονων αθλητικών σωματείων κατάγονται, το δίχως άλλο, από τους κανόνες του ιπποτισμού του δυτικού Μεσαίωνα. Στην περίοδο αυτή οφείλεται, επίσης, και η σχέση του αθλητισμού με τις αριστοκρατικές δραστηριότητες.

Παρότι μορφές άθλησης υπήρξαν και προ της κλασικής αρχαιότητας, αλλά και μετά απ' αυτήν, η άθληση ξαναβρήκε τις διαστάσεις που είχε την περίοδο εκείνη, μόνο κατά το Διαφωτισμό. Απαλλαγμένος από θρησκευτικές προκαταλήψεις, ο αθλητισμός ξαναβρήκε μέσα στο αγγλικό εκπαιδευτικό σύστημα το σκοπό που αναζητούσε και κατά την κλασική αρχαιότητα, δηλαδή την λατρεία και την ανάδειξη του ανθρώπινου σώματος και του ανθρώπου ως όλου.

Δεν θα ήταν υπερβολή να θεωρήσει κανείς ότι πατέρας του σύγχρονου αθλητικού φαινομένου είναι ο Locke⁴, ο οποίος είχε εντελώς αποσαφηνισμένες θέσεις για το σκοπό της εκπαίδευσης και τη σημασία της ανάπτυξης του σώματος για τη δημιουργία ελεύθερων πολιτών. Δεν θα πρέπει βεβαίως να αγνοεί κανείς και τον Rousseau, ο οποίος στον Emile έθεσε ανάλογες σκέψεις στη διάθεση της εποχής του. Θα ήταν περισσότερο εύλογο, όμως, να θεωρήσει κανείς ότι στον Rousseau και τη θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου οφείλει ο σύγχρονος αθλητισμός, τη διαμόρφωση της σχέσης του με τα σύγχρονα κράτη.

Ο αθλητισμός μετεξελίχθηκε με τους αιώνες σε έκφραση μιας τάξης που αθλείτο αντί να εργάζεται, εφόσον είχε διασφαλίσει τα προς το ζην. Τον αριστοκρατικό χαρακτήρα του ερασιτεχνικού αθλητισμού έμελλε να ανατρέψει η άνθιση του επαγγελματικού αθλητισμού στον αιώνα μας, οπότε πλέον ο αθλητισμός ανέδειξε κοινωνικά λαϊκούς ήρωες και έγινε σύμβολο αναγωγής του αθλητή ως προσωπικότητα πέρα από κοινωνικές τάξεις. Στην αριστοκρατική καταγωγή του ερασιτεχνικού αθλητισμού και στους κανόνες των Ιπποτών, θα πρέπει να αναζητήσει κανείς την περιορισμένη σημασία που δίδει το αθλητικό κίνημα στον αθλητή, ως πρόσωπο, και στην ταύτισή του με το σωματείο, στο οποίο ανήκει.

Παρά ταύτα, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι ο συντεχνιακός χαρακτήρας του αθλητικού φαινομένου δεν κατάγεται από την περίοδο της φεουδαρχίας ή το Μεσαίωνα. Οι επαγγελματίες αθλητές είχαν οργανωθεί σε συντεχνιακής φύσεως ενώσεις ήδη από την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, με σκοπό την παραγωγή των συμφερόντων του κλάδου των επαγγελματικών αθλητών και της αναγνώρισης σε αυτούς ειδικών προνομίων από τους Ρωμαίους αυτοκράτορες. Η πρώτη μαρτυρία για την ύπαρξη αθλητικών συντεχνιών προέρχεται από ιωνική επιγραφή που αναφέρεται στην ύπαρξη δύο ενώσεων: «οι από οικουμένης αθληταί» και οι «από της οικουμένης Ιερονίκου».

Η Αναγέννηση επανέφερε την άθληση στην εκπαίδευση και το σώμα στο προσκήνιο της τέχνης και της επιστήμης. Θα απαιτούντο όμως, τουλάχιστον τρεις αιώνες για να διαφύγει το σώμα από τα δεσμά της Εκκλησίας στην Ευρώπη και να αποκτήσει ο αθλητισμός τον παιδαγωγικό ρόλο που του προσέδωσε ο Διαφωτισμός.

⁴ βλ. Μουρατίδη, Ιστορία Φυσικής Αγωγής με στοιχεία φιλοσοφίας, εκ. Χριστοδουλίδου, Θεσσαλονίκη, 2000, σελ. 463 επ.

III.2: Το ενδιαφέρον των σύγχρονων κρατών για τον αθλητισμό

Τον 20ό αιώνα, η ανάπτυξη του αθλητικού φαινομένου έχει εκφύγει της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Τα εθνικά κράτη επιδεικνύουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον αθλητισμό, καθώς και η διεθνής έννομη τάξη. Έτσι ο αθλητισμός αποτελεί αντικείμενο συνταγματικών προβλέψεων, εθνικών νομοθεσιών, αλλά και αντικείμενο *service public* κατά τη γαλλική θεωρία του δημοσίου δικαίου. Αντίστοιχα η Ευρωπαϊκή Ένωση ενδιαφέρεται με κάθε τρόπο για την επίτευξη εξορθολογισμού στις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτικών φορέων του αθλητισμού και των κρατών. Από την ίδια ανησυχία διέπεται επίσης το Συμβούλιο της Ευρώπης. Το συντονισμένο ενδιαφέρον που επιδεικνύεται από πλευράς των εθνικών κρατών, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των διεθνών οργανισμών, υπαγορεύεται, άλλωστε, από το γεγονός ότι ο αθλητισμός επηρεάζει έντονα τα πολιτικά δρώμενα, και πρωτίστως το εκλογικό σώμα, και, ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατό να αφήνεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ιδιωτικής δράσης.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ένα τόσο ελκυστικό οικονομικά και πολιτικά αντικείμενο, όπως ο αθλητισμός, αποτελεί πεδίο ανταγωνισμού της ιδιωτικής δράσης και των κρατικών συμφερόντων. Ο αθλητισμός προσφέρει, συνεπώς, πεδίο έντασης μεταξύ της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι και του κρατικού ενδιαφέροντος. Το τέλος του ερασιτεχνικού χαρακτήρα του αθλητισμού είναι εύλογο να προσφέρει στο αθλητικό φαινόμενο κάποιους επιπλέον μνηστήρες: τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και κάθε φορέα προσδοκίας κέρδους από το σχετικό αντικείμενο.

II. 3: Ολυμπισμός – Ολυμπιακό Κίνημα – Ολυμπιακός Χάρτης – Έννοια Ο.Α.

Ο Ολυμπισμός είναι μια κοσμοθεωρία, μια φιλοσοφία ζωής. Με το συγκερασμό του αθλητισμού και του πολιτισμού, καθώς και της εκπαίδευσης, επιδιώκει να δημιουργήσει έναν τρόπο ζωής βασιζόμενο στη χαρά της προσπάθειας, την εκπαιδευτική αξία του καλού παραδείγματος και το σεβασμό των παγκόσμιων θεμελιωδών ηθικών αρχών. Ως κοσμοθεωρία, ο Ολυμπισμός, βασίζεται στη θέση ότι ο αθλητισμός διδάσκει στους ανθρώπους το *fair play* διά του σεβασμού των κανόνων του παιχνιδιού, με την αποδοχή του ηττημένου με τιμή και το σεβασμό του νικητή. Η φιλοσοφική αυτή προσέγγιση αποτυπώνεται λεπτομερώς στον Ολυμπιακό Χάρτη, ο οποίος διέπει την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων και η αποδοχή του είναι αναγκαίος όρος για την ανάληψη της διεξαγωγής τους από την εκάστοτε Φιλοξενούσα Πόλη. Κάθε πόλη που διοργανώνει Ολυμπιακούς Αγώνες αποδέχεται να ενεργεί και να λειτουργεί δυνάμει της αρχής του *fair play* και εν γένει του Ολυμπισμού. Πρόκειται αναντίρρητα για ένα σχέδιο, που επιζητεί να αλλάξει τη μορφή του κόσμου διά της συμβατικής δεσμεύσεως των πόλεων και κατ' επέκταση των νομοθεσιών των κρατών που τις στεγάζουν. Έκφραση του Ολυμπισμού στην ελληνική έννομη τάξη, υπήρξε, ιδίως, η πρόβλεψη από το 1995 διαδικασίας ελέγχου των αθλητικών ηθών από την Επιτροπή Φιλάθλου Ιδιότητα και επιβολής σοβαρών ποινών για την παράβασή τους.

Το Ολυμπιακό Κίνημα προωθεί τον σύγχρονο Ολυμπισμό, που είναι η φιλοσοφική του βάση. Προσδιορίζεται εννοιολογικά στο δεύτερο κεφάλαιο του Ολυμπιακού Χάρτη, όπου και ορίζεται ως ανώτατη αρχή του η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή. Κριτήριο για να συνιστά κάποιος μέλος είναι η αναγνώρισή του από τη ΔΟΕ. Στο Ολυμπιακό Κίνημα ανήκουν διεθνείς συνομοσπονδίες, εθνικές ομοσπονδίες, εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές, εθνικές ενώσεις, clubs, ιδιώτες (αθλητές, διαιτητές, προπονητές, τεχνικοί). Κατά την έννοια αυτή, το Ολυμπιακό Κίνημα αποτελεί συνένωση φορέων που αναγνωρίζονται ως επαρκείς από τη Δ.Ο.Ε. και έχει συνεπώς έντονη αυτονομία και νομικό αυτοκαθορισμό.

Μια κοινή φιλοσοφία απαιτείται να διέπει το σύνολο αυτών των φορέων που απλώνονται στις πέντε ηπείρους, καθώς και των φυσικών προσώπων που τις αποτελούν. Σκοπός του Ολυμπιακού Κινήματος, κατά τον Ολυμπιακό Χάρτη είναι να συνεισφέρει στη δημιουργία ενός ειρηνικού και καλύτερου κόσμου, μέσω της εκπαίδευσης των νέων διά του αθλητισμού. Κατά την έννοια αυτή συνιστά έκφραση των δυνάμεων της προόδου που επιδιώκουν παράλληλα τη διατήρηση αρχών. Το Ολυμπιακό Κίνημα δεν είναι άγνωστο στην ελληνική έννομη τάξη, η οποία εδώ και πολλά χρόνια αποδέχεται τα μέλη του, και ιδίως την Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή, την οποία έχει καταστήσει Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου από το 1955.

Ο Ολυμπιακός Χάρτης είναι ο καταστατικός χάρτης του Ολυμπιακού Κινήματος. Με μορφή που θυμίζει έντονα ως προς τη δομή συνταγματικό κείμενο, καθορίζει τους κανόνες που υιοθετούνται ως δεσμευτικοί από την ίδια τη Δ.Ο.Ε., καθώς και από το Ολυμπιακό Κίνημα. Κατ' αναλογία των εθνικών συνταγματικών κειμένων, ο Χάρτης περιλαμβάνει⁵ σε ένα πρώτο κεφάλαιο τις Θεμελιώδεις Αρχές του Ολυμπισμού και του Ολυμπιακού Κινήματος. Κατά το «ιδεολογικό» σκέλος ο Χάρτης αιφνιδιάζει και προσομοιάζει περισσότερο με μανιφέστο ιδεών και αρχών, οι οποίες εμπλουτίστηκαν με τα χρόνια και επεκτάθηκαν από τα εκπαιδευτικά ιδεώδη του βαρόνου ντε Κουμπερτέν. Έτσι εκφράζονται αρχές οικουμενικού χαρακτήρα, όπως η βιώσιμη ανάπτυξη, η ανεκτικότητα, η διεθνής ειρήνη και η συναδέλφωση των λαών, η εκειχειρία, αλλά και ένα όραμα για την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Εξάλλου, ο Ολυμπιακός Χάρτης περιλαμβάνει επιπλέον και σειρά διατάξεων με οικονομικές προεκτάσεις, όπως το καθεστώς των χορηγιών, τα δικαιώματα των αθλητών κ.ο.κ. Αφενός είναι γραπτό κείμενο μεγάλης λιτότητας και καθαρότητας, χωρίς κανένα θεσμικό χαρακτήρα, πέραν του ιδιωτικού καταστατικού που υιοθετείται άτυπα από διάφορα μέλη του Ολυμπιακού Κινήματος ή των Φιλοξενουσών Πόλεων. Αφετέρου, όσον αφορά το ιδεολογικό σκέλος, είναι δυνατό να συναντά θεμελιώδεις συνταγματικές προβλέψεις κρατών, η διεθνών συμφωνιών, ή και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναγκαία τίθεται επομένως, το ζήτημα της σχέσης των κανόνων αυτών με τα εθνικά δίκαια σε επίπεδο κανόνων συνταγματικού περιεχομένου.

Ολυμπιακοί Αγώνες είναι, σύμφωνα με το άρθρο 36 του Ολυμπιακού Χάρτη, οι αγώνες, οι οποίοι ανατίθενται σε μια πόλη, η οποία επιλέγεται ως Φιλοξενούσα Πόλη από τη Δ.Ο.Ε. (άρθρ. 37). Οι εθνικές κυβερνήσεις οφείλουν να εγγυηθούν στη Δ.Ο.Ε. ότι η πόλη, στην οποία ανατίθεται η διοργάνωση, θα τηρήσει τον Ολυμπιακό Χάρτη (άρθρ. 37 § 4). Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι αγώνες μεταξύ αθλητών ατομικά ή σε ομάδες, και όχι μεταξύ κρατών (άρθρ. 9). Η διευκρίνιση αυτή είναι ιδιαίτερα ουσιώδης σε σχέση με τη φύση των Αγώνων, οι οποίοι κρατούν σαφείς αποστάσεις από τα κράτη σε όλα τα επίπεδα. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες, κατά τη σύλληψη και εκτέλεσή τους, συνιστούν παρέμβαση στην ιστορία του κόσμου, με ευρύτερο πολιτικό και ιδεολογικό χαρακτήρα. Η παρέμβαση αυτή, διά της ανά 4ετίας

⁵ Για το πλήρες κείμενο του Ολυμπιακού Χάρτη βλ.
<http://www.olympic.org/ioc/e/facts/charter/charter-noc-e.html>.

συμβατικής δέσμευσης πόλεων και κρατών, ρητά στοχεύει στην αναμόρφωση του πεπρωμένου της ανθρωπότητας. Κατά την έννοια αυτή, οι Ολυμπιακοί Αγώνες αναλαμβάνουν ρόλο οιονεί κοινωνικού μεταρρυθμιστή με εργαλείο τη συμβατική ελευθερία.

III. Σχέση Αθλητισμού και ελληνικού Συντάγματος

III.1: Πρώτη προσέγγιση του θέματος

Το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα έχει περιορισμένες αναφορές στον αθλητισμό ή τη φυσική αγωγή ή σε κάθε, εν γένει, δραστηριότητα που συνδέεται με μη παραγωγικές διαδικασίες, όπως ο ελεύθερος χρόνος. Παρά ταύτα, σε σχέση με άλλα συντάγματα, θα πρέπει να θεωρείται ως ιδιαίτερα προχωρημένο, ιδίως λόγω του γεγονότος ότι εντάσσει την φυσική αγωγή στους σκοπούς της Παιδείας.

Το ανθρώπινο σώμα ενδιαφέρει περιορισμένα το Σύνταγμα και μια κατ' εξοχήν σωματική δραστηριότητα, όπως η αθλητική, δεν εμπίπτει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός του. Ούτε, όμως, υπό την οικονομική του διάσταση, ο αθλητισμός απασχόλησε ευθέως το Σύνταγμα, παρότι η εφαρμογή του άρθρου 5 § 1 Σ θα κάλυπτε και τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, όπως έχει ήδη γίνει δεκτό από τη νομολογία.

Παρά ταύτα, το ισχύον Σύνταγμα θέτει ένα πλαίσιο κρατικής δράσης για τον αθλητισμό και τη φυσική αγωγή, εντάσσοντάς την στους σκοπούς του κράτους. Ειδικότερα, το ισχύον Σύνταγμα διασφαλίζει τη φυσική αγωγή ως σκοπό της Παιδείας, η οποία αποτελεί βασική αποστολή του κράτους, σύμφωνα με το άρθρ. 16 § 2 Σ. Υπό τη διπλή αυτή οπτική, το κράτος είναι ο θεσμικός κυρίαρχος του αθλητισμού, κατ' αντιδιαστολή με τη σωματειακή δράση ή τη δράση άλλων φορέων.

Εξάλλου, στο άρθρ. 16 § 9 το ισχύον Σύνταγμα προβλέπει ότι ο αθλητισμός «τελεί υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του Κράτους. Το Κράτος επιχορηγεί και ελέγχει τις ενώσεις των αθλητικών σωματείων κάθε είδους, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει επίσης τη διάθεση των ενισχύσεων που παρέχονται κάθε φορά στις επιχορηγούμενες ενώσεις, σύμφωνα με τον προορισμό τους»¹. Σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διατάξεις του Συντάγματος, ο αθλητισμός εμπίπτει στους σκοπούς του κράτους, το οποίο διατηρεί έντονο ενδιαφέρον για την ανάπτυξή του.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι διατάξεις αυτές είναι ιδιαίτερα προωθημένες σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά συντάγματα, με την εξαίρεση του ισπανικού και του πορτογαλικού συντάγματος. Θα πρέπει μάλιστα να αναζητήσει κανείς στην παράδοση του αθλητισμού στην Ελλάδα και στην αρχαιοελληνική προσέγγιση, την αναφορά του αθλητισμού στο Σύνταγμα και να κατανοήσει τον αθλητισμό ως σύμβολο ελληνικότητας για το συντακτικό νομοθέτη. Ο Ολυμπισμός και ο αθλητισμός έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε σχέση με την εθνική ταυτότητα του σύγχρονου Έλληνα, κάτι που δεν συμβαίνει σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη.

¹ Βλ. σχετικά και τις Σ.τ.Ε. 4914/1988, 1446/1996, σύμφωνα με τις οποίες το Κράτος μεριμνά για την οικονομική ενίσχυση του αθλητισμού. Η οικονομική ενίσχυση των αθλητικών σωματείων από το κράτος αποτελεί εκδήλωση της κρατικής προστασίας του αθλητισμού.

III. 2: Θεσμική εγγύηση του αθλητισμού

Οι διατάξεις του Συντάγματος στο άρθρο 16 § 9 αποτελούν τη θεσμική εγγύηση του δικαιώματος για ελεύθερη ανάπτυξη της αθλητικής δραστηριότητας και υποδεικνύουν στο νομοθέτη να προβεί σε ρυθμίσεις τέτοιες, ώστε να οικοδομήσει οργανωμένη αθλητική και αγωνιστική δραστηριότητα. Οι ρυθμίσεις αυτές διαμορφώνουν πεδίο άσκησης συνταγματικού δικαιώματος στην ατομική και συλλογική ελεύθερη αθλητική δράση υπό την κρατική εποπτεία και προστασία.

Υπό την έννοια αυτή ο αθλητισμός ως εξωσχολική δράση, αλλά και η Φυσική αγωγή, ως σχολική δραστηριότητα, κατοχυρώνονται και τυπικά ως θεσμοί στο ισχύον Σύνταγμα. Κατ' ακολουθίαν αυτών, η φυσική αγωγή αποτελεί έναν από τους σκοπούς της Παιδείας, διά της οποίας αναπτύσσεται η ηθική και πνευματική καλλιέργεια των πολιτών, η σωματική διάπλαση και η περιφρούρηση της υγείας του λαού και ο αθλητισμός ως κοινωνική λειτουργία, υπό την εποπτεία και την προστασία του κράτους.

III.3: Διάκριση Αθλητισμού και Φυσικής Αγωγής

Ο αθλητισμός και η Φυσική αγωγή είναι μια κοινωνική πράξη με διάφορες εκφράσεις και τούτο γιατί «ολόκληρη η κοινωνική ζωή είναι κατ' ουσίαν πρακτική»². Κατά την ομώνυμη επιστήμη ως φυσική αγωγή ορίζεται η συστηματική σωματική άσκηση και δραστηριότητα για παιδαγωγικούς σκοπούς στο προδιαγεγραμμένο χώρο εκπαίδευσης για τη σωματική και ψυχική διάπλαση και ανάπτυξη των μικρών και νέων μαθητών. Ενώ, όπως προαναφέρθηκε, ως αθλητισμός προσδιορίζεται η συστηματική σωματική καλλιέργεια και δράση με συγκεκριμένο τρόπο, ειδική μεθοδολογία και παιδαγωγική, διά των Ολυμπιακών ή μη αθλημάτων με σκοπό την ύψιστη σωματική απόδοση ως επίδοση σε αθλητικούς αγώνες, στο αθλητικό και κοινωνικό γίγνεσθαι.

Το Σύνταγμα διχοτομεί την διά του σώματος δραστηριότητα σε δύο μέρη: α_ την αθλητική δραστηριότητα ως παιδεία διά του σώματος, που είναι δυνατόν να παρέχεται κατ' ευθείαν από το κράτος με ειδική σχέση, (σχέση καθαρά δημοσίου δικαίου που σχετίζεται στο διοικητικό δίκαιο) και β) τη σωματική δραστηριότητα ως αθλητισμός, υπόθεση του καθενός στην κοινωνική συμβίωση, υπό τους όρους της προστασίας και της ανώτατης εποπτείας του κράτους στην αθλητική δράση.

Στο άρθρ. 16 § 2 Σ., η μέχρι χθες γυμναστική – σωματική αγωγή ως εκπαιδευτική διαδικασία στη μέση εκπαίδευση αποκτά νέο όρο, «φυσική αγωγή», κι αποτελεί έναν από τους σκοπούς της παιδείας ως βασικής αποστολής του κράτους. Στις διατάξεις του Συντάγματος διατυπώνεται, ότι ιδιαίτερος σκοπός και στόχος είναι η σωματική, ηθική και πνευματική καλλιέργεια των νέων διά της φυσικής αγωγής, ως κύριας συνιστώσας σωματικής διάπλασης και περιφρούρησης της υγείας της νεολαίας, την οποία ο συνταγματικός νομοθέτης την διακρίνει έναντι του αθλητισμού (άρθρο 16 § 9 Σ). Διά της φυσικής αγωγής, επιδιώκεται η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας στα σχολεία, η ελεύθερη διαμόρφωση της ατομικής και συλλογικής

² βλ. Κ. Μαρξ. Θέσεις πάνω στο Φοϋερμαχ, θέση 8η, σελ. 55

σωματικής δράσης και αθλητικής παιδείας, ως δικαίωμα συμμετοχής και ειδικής συμβολής στην πολιτιστική και άλλη μορφή ζωής του λαού και του έθνους. Το Σύνταγμα, διά της φυσικής αγωγής, θέτει άμεσα παιδαγωγικούς στόχους, όπως αυτόν της ανάπτυξης της προσωπικότητας των μαθητών και την αντιδιαστέλλει, από κάθε άλλου είδους σωματική καλλιέργεια. Για το λόγο τούτο ο όρος φυσικής αγωγή δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για κάθε δραστηριότητα παρά μόνο γι' αυτήν της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι παιδαγωγικοί αυτοί στόχοι εντάσσονται στο γενικότερο σκοπό της παιδείας που κατά το Σύνταγμα είναι η διάπλαση των νέων «ως ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών».

Σε διεθνές επίπεδο, το δικαίωμα για Φυσική αγωγή ρυθμίζεται από τις διατάξεις του Χάρτη της UNESCO³, ο οποίος για τις χώρες-μέλη του ΟΗΕ είναι δεσμευτικός. Το δικαίωμα αυτό το προστατεύουν και οι διεθνείς συμβάσεις και πράξεις, όπως η Ευρωπαϊκή Διακήρυξη του Αθλητισμού για Όλους και ο Ευρωπαϊκός Αθλητικός Χάρτης (οι άνθρωποι με ειδικές ανάγκες – ανάπηροι). Η φυσική αγωγή κατά το χάρτη της UNESCO αποτελεί βασικό μοχλό για την τέλεια ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε ανθρώπινης ύπαρξης, ενώ η ελεύθερη χρήση χαρακτηρίζεται ως ένα θεμελιώδες δικαίωμα παιδείας και καλλιέργειας του πολίτη.

II. 4: Περιεχόμενο του συνταγματικού δικαιώματος

«Ο αθλητισμός τελεί υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του κράτους. Το κράτος επιχορηγεί και ελέγχει τις πάσης φύσεως ενώσεις των αθλητικών σωματείων, ως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει επίσης την σύμφωνον προς τον προορισμόν των επιχορηγούμενων ενώσεων διάθεση των επιχορηγούμενων εκάστοτε ενισχύσεων» (άρθρ. 16 § 9 Συντάγματος 1975/2001).

Από τη συνταγματική προστασία του αθλητισμού απορρέουν μερικότερες αθλητικές ελευθερίες και δικαιώματα. Συγκεκριμένα, προστατεύεται το δικαίωμα των αθλητών –δικαίωμα ενεργητικής συμμετοχής στον αθλητισμό και το δικαίωμα συμμετοχής των φιλάθλων– δικαίωμα παθητικής συμμετοχής. Εδώ ανήκει η ελευθερία επιλογής αθλήματος. Επίσης από το συνδυασμό των άρθρων 16 § 9 και 14 § 1 προκύπτει η προστασία της ελευθερίας έκφρασης του αθλητικού φρονήματος, καθώς και η προστασία του αθλητικού τύπου από το 14 § 2 και 16 § 9. Αναπάντητο είναι το ερώτημα αν η αθλητική συνάντηση αποτελεί συνάθροιση προστατευόμενη από το Σύνταγμα.

Η ενεργητική και παθητική ελευθερία υπόκειται στις γενικές οριοθετήσεις. Η άσκησή της δεν μπορεί να υπερβαίνει τα όρια που θέτουν τα δικαιώματα άλλων, το σύνταγμα και τα χρηστά ήθη, ούτε είναι δυνατή η καταχρηστική άσκηση. Η αθλητική ελευθερία δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως εξουσία καταστροφής ξένων πραγμάτων ή άσκησης οποιασδήποτε μορφής βίας. Οι δεσμεύσεις που προέρχονται από γενικές ρήτρες, απλά οριοθετούν και δεν την περιορίζουν.

Όσον αφορά το περιεχόμενο του δικαιώματος, συγκεκριμένα μπορούμε να διακρίνουμε:

A. Αμυντικό

Ο κάθε πολίτης έχει συνταγματική αξίωση έναντι του κράτους για αποχή από ρυθμίσεις και δραστηριότητες, που περιορίζουν ή και αναιρούν τη δυνατότητα της

³ βλ. Παναγιωτόπουλος Δ., «Η Φυσική Αγωγή και ο Αθλητισμός κατά τον Διεθνή Καταστατικό Χάρτη της UNESCO», στο ΣΤΑΔΙΟΝ, I: 1, σελ. 31-38.

άθλησης. Μάλιστα η νομολογία έχει επανειλημμένα λάβει θέση υπέρ του αμυντικού δικαιώματος. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι παραβιάζεται το άρθρ. 16 § 9 Σ από νομοθετικές διατάξεις που περιορίζουν τις μετεγγραφές των αθλητών, εφόσον οι περιορισμοί αυτοί μπορούν να αποτελέσουν ανασταλτικό παράγοντα στη δυνατότητα άθλησης (ΣτΕ 4914/1988, ΣτΕ 963/1991). Ομοίως έχει κριθεί ότι αντίκειται στο Σύνταγμα ο αποκλεισμός των μαθητών γυμνασίου από τους πανελλήνιους αγώνες ενόργανης γυμναστικής (ΣτΕ 3699/1998).

B. Προστατευτικό

Η διάταξη του Συντάγματος δίνει εντολή στον κοινό νομοθέτη να δημιουργήσει το νομοθετικό πλαίσιο προς επιχορήγηση. Η προστασία του κράτους συνίσταται δηλαδή στην οικονομική ενίσχυση των αθλητικών σωματείων από το κράτος, η οποία και προσδιορίζει την έννοια και το μέγεθος αυτής.⁴ Ζήτημα γεννάται για το αν η έννοια της συνταγματικής προστασίας του αθλητισμού αφορά όλο το φάσμα της αθλητικής δραστηριότητας, ακόμη δηλαδή και τον κατ' αμοιβή και κατ' επάγγελμα αθλητισμό, όπως αυτός διακρίνεται πλέον και τυπικά με τον αθλητικό νόμο, ή μήπως αφορά μόνο στον ερασιτεχνικό αθλητισμό.⁵ Ο συνταγματικός νομοθέτης πάντως δεν φαίνεται να είχε υπόψη του, κατά το χρόνο σύνταξης της διατάξεως αυτής, τη διάκριση μεταξύ ερασιτεχνικού και επαγγελματικού αθλητισμού, ώστε στην έννοια αθλητισμός να συμπεριλαμβάνει και τη δεύτερη περίπτωση. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω παραμένει αναπάντητο το ερώτημα αν ο λεγόμενος επαγγελματικός αθλητισμός συμπεριλαμβάνεται στη συνταγματική προστασία και ο νομοθέτης οφείλει την ανάλογη οικονομική ενίσχυση σε μια καθαρά επαγγελματική αθλητική δραστηριότητα με έντονα εμπορικά χαρακτηριστικά.

Η εκ του Συντάγματος προστασία παρέχεται διά των πάσης φύσεως αθλητικών ενώσεων, οι οποίες επιχορηγούνται οικονομικά και υφίστανται τον κατά νόμο έλεγχο, αν η οικονομική επιχορήγηση αυτή δηλαδή, διατέθηκε για το σκοπό για τον οποίο υφίσταται η αθλητική ένωση. Αθλητικό σωματείο, το οποίο με τη δραστηριότητά του εκφεύγει του σκοπού διά του οποίου συνεστήθη, αποκλείεται και της οικονομικής ενίσχυσης. Οι συνταγματικές διατάξεις για τον αθλητισμό, εξαιτίας της αναπτυσσόμενης αθλητικής δραστηριότητας, ως κοινωνικού δικαιώματος, ορίζουν την έννοια της προστασίας. Η ανωτέρω συνταγματική επιταγή εισάγει το θεμελιώδες δικαίωμα που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «κοινωνικό δικαίωμα». Συγκεκριμένα, ο νόμος κατ' επιταγή του Συντάγματος ορίζει ότι η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού (Γ.Γ.Α.) επιχορηγεί τους εποπτευόμενους από αυτή αθλητικούς φορείς, με την κατανομή των επιχορηγήσεων, μέσω των οικείων ομοσπονδιών, για την εκτέλεση των αθλητικών προγραμμάτων τους και του προγράμματος γενικώς της αθλητικής δραστηριότητας σύμφωνα με τον προϋπολογισμό τους (άρθρο 50 § 1). Το ίδιο επιχορηγεί και περιφερειακές υπηρεσίες, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού και νομικά πρόσωπα τα οποία εποπτεύει για την αντιμετώπιση δαπανών αθλητικής φύσης και δραστηριότητας. Η προστασία αυτή συμπληρώνεται με τις διατάξεις του άρθρ. 5 § 1 που αφορούν την ελεύθερη ανάπτυξη της αθλητικής δραστηριότητας, η οποία οφείλει να είναι

⁴ βλ. ΣτΕ 3802/1996 (Πανδέκτης, III, ½ σελ. 59-62), κατά την οποία η οικονομική ενίσχυση των αθλητικών ενώσεων και σωματείων από το κράτος αποτελεί εκδήλωση κρατικής προστασίας του αθλητισμού.

⁵ Η διάκριση αυτή επίλθε με το Ν. 879/1979 περί επαγγελματικού ποδοσφαίρου, δηλαδή τέσσερα χρόνια μετά από την ψήφιση του Συντάγματος του 1975.

σύμφωνη με τα χρηστά και τα αθλητικά ήθη, να μην προσβάλλει το δικαίωμα των άλλων και να μην παραβιάζει το Σύνταγμα⁶.

Γ. Διασφαλιστικό

Η αναγόρευση του αθλητισμού ως θεσμού επιβάλλει τη δραστηριότητα του κράτους ως παρέμβαση διασφάλισης της λειτουργίας του αθλητικού γίνεσθαι, στο πλαίσιο των νομικών και οικονομικών δυνατοτήτων με υλική ή άλλη βοήθεια για να εκπληρωθεί ο σκοπός του αθλητισμού. Ο νομοθέτης ορίζει ότι εποπτεία στον αθλητισμό ασκεί ο αρμόδιος επί του Αθλητισμού Υπουργός ή Υφυπουργός και ο Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού. Την εποπτεία αυτή συμπληρώνει ο έλεγχος, τον οποίο οφείλει να ασκεί το κράτος στην αθλητική δραστηριότητα και τούτο ακριβώς επειδή επιχορηγεί και ενισχύει τα αθλητικά σωματεία και τις πάσης φύσης ενώσεις του αθλητισμού. Από τη διοίκηση ασκείται έλεγχος για το αν εξυπηρετείται και αν διασφαλίζεται η λειτουργία του αθλητισμού. Αν αυτή είναι σύμφωνη προς τους σκοπούς του και σύμφωνη προς την εκπλήρωση της κοινωνικής λειτουργίας του, που είναι και ο προορισμός των κρατικών οικονομικών ενισχύσεων και επιχορηγήσεων σύμφωνα με το Σύνταγμα (άρθρ. 16 § 2 εδ. β'). Στην περίπτωση αυτή ο έλεγχος της διοίκησης είναι κυρίως οικονομικός⁷, ο οποίος βέβαια διά της διασφάλισης της λειτουργίας του αθλητισμού ως θεσμού, «εξασφαλίζει την υποδοχή της ελεύθερης αθλητικής δραστηριότητας», όπως αναφέρει η ΣτΕ 155/1979. Μάλιστα προβλέπεται ποινή φυλάκισης έως και δύο χρόνια ή ακόμη και κάθειρξη, αν η επιχορήγηση της ΓΓΑ δόθηκε από οποιονδήποτε φορέα, χωρίς την έγκρισή της για σκοπό διαφορετικό από εκείνο για τον οποίο δόθηκε η επιχορήγηση.

III. 5: Υποκείμενα δικαιώματος

Η δραστηριοποίηση στο αθλητικό γίνεσθαι αποτελεί άσκηση συνταγματικού δικαιώματος, το οποίο συνίσταται στην ατομική αλλά και στη συλλογικά ελεύθερη αθλητική δράση, με την υποχρέωση του Κράτους για παροχές. Οι παροχές αυτές εξασφαλίζουν το δικαίωμα της συμμετοχής στον αθλητισμό ως κοινωνικό δικαίωμα, το οποίο παρουσιάζει διφυή χαρακτήρα παιδαγωγικό και κοινωνικο-πολιτιστικό.

Υποκείμενο επομένως του σχετικού δικαιώματος δεν είναι μόνο ο καθένας ατομικά, αλλά και ο καθένας συλλογικά, τα διάφορα αθλητικά νομικά πρόσωπα, σωματεία, εταιρείες και ενώσεις με σκοπούς αθλητικούς.⁸

Έτσι ο αθλητής, ο προπονητής, ο διαιτητής αθλητικών αγώνων, το στέλεχος της αθλητικής διοίκησης, ο κοινός θεατής και κάθε νομικό πρόσωπο με σκοπούς

⁶ Βλ. Ε. Βενιζέλος, Αθλητισμός και Κράτος Δικαίου, τα όρια νομικής απορύθμισης και επιστροφή στο Σύνταγμα, σελ. 126-130: «Ο Αθλητισμός αποτελεί προνομιακό πεδίο πάνω στο οποίο συρρέουν και ασκούνται διάφορα συνταγματικά δικαιώματα, όπως των δραστηριοτήτων που προστατεύονται από το άρθρ. 5 § 1 Σ., της άθλησης ως όψης του ιδιωτικού βίου (άρθρ. 9 ΕΣΔΑ) που καλύπτεται από το απόρρητο και της άθλησης ως άσκησης δικαιώματος ομαδικής δράσης μέσω των αθλητικών σωματείων και ενώσεων, άσκηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι (άρθρ. 12 και ΕΣΔΑ άρθρ. 11).

⁷ βλ. ΣτΕ 1444/1996: «...η εποπτεύουσα αθλητική αρχή οφείλει, κατά την υποβολή του ετήσιου απολογισμού, να διενεργεί τακτικό έλεγχο για τον τρόπο διάθεσης των κρατικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν κατά το αντίστοιχο έτος: παραλλήλως όμως δικαιούται να προβαίνει, για την αναζήτηση ευθυνών διοικητικών παραγόντων, και σε έκτακτο διαχειριστικό έλεγχο προηγούμενων ετών, εφόσον πιθανολογείται σοβαρώς η ύπαρξη διαχειριστικών ατασθαλιών...»

⁸ βλ. Ε. Βενιζέλος, «Η Συνταγματική Υποδοχή του Αθλητισμού», ορ. Cit., σελ. 269 και ΠΑΝΔ 15LR., 1:2 1992, σελ. 212.

αθλητικούς, είναι φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στον κύκλο της αθλητικής δραστηριότητας.

Το δικαίωμα όμως συμμετοχής στην αθλητική δράση τελεί βεβαίως υπό τη συνταγματική προστασία, αλλά δεν είναι απεριόριστο. Σ' αυτό τίθενται περιορισμοί για να μην προσβάλλονται δικαιώματα των άλλων και να μην παραβιάζεται το Σύνταγμα ή τα «χρηστά ήθη».

III. 6: Περιορισμοί δικαιώματος

Οι περιορισμοί αυτοί στο δικαίωμα για συμμετοχή στην αθλητική δραστηριότητα είναι επιτρεπτοί μόνο στο βαθμό που το Σύνταγμα και ο νόμος, το επιτρέπουν, για λόγους προστασίας του αθλητισμού, αλλά και για λόγους δημοσίου συμφέροντος και εφ' όσον δεν είναι υπέρμετροι.⁹

Ο νομοθέτης προκειμένου να επιβάλλει περιορισμούς στην αθλητική δραστηριότητα είναι υποχρεωμένος να λάβει υπ' όψιν του, ότι δεν μπορεί να αναιρέσει τον πυρήνα των συνταγματικών δικαιωμάτων στον αθλητισμό. Οι περιορισμοί που τίθενται θα πρέπει να είναι άκρως αναγκαίοι ως προς την επιβολή τους και κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μην εμποδίζεται η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών αλλά και να επιτυγχάνεται άμεσα το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, χάριν και του δημόσιου σκοπού, τον οποίο οφείλει να υπηρετεί η άθληση. Οι περιορισμοί αυτοί, κατά συνέπεια, αποσκοπούν κυρίως στη διασφάλιση της ελεύθερης συμμετοχής στην αθλητική δραστηριότητα και στην προστασία του αθλητικού θεσμού. Περιπτώσεις στις οποίες ο νομοθέτης επιβάλλει ανάλογους περιορισμούς είναι:

α. Στην ελευθερία γνώμης, κυρίως για να αντιμετωπίσει τις εντάσεις, τα διάφορα έκτροπα, τα επεισόδια και τη βία στους αθλητικούς χώρους. Για τους διαιτητές και τους κριτές αγώνων, ο Έλληνας νομοθέτης απαγορεύει κάθε κρίση, που εκδηλώνεται διά του τύπου και των λοιπών μέσων ενημέρωσης που αφορά τη διαιτησία τους και τούτο για να διασφαλίσει την ηρεμία τους στους αγώνες. Κατά τη νομολογία βέβαια η απαγόρευση αυτή κυρίως είναι υπέρμετρη και αντισυνταγματική, διότι υπερβαίνει την αρχή της αναλογικότητας.¹⁰

β. Ο περιορισμός στο δικαίωμα του συνέρχεσθαι στον αθλητισμό, τίθεται προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι ταραχοποιοί θεατές αθλητικών αγώνων και οι λεγόμενοι χούλιγκανς.¹¹

γ. Στο σύγχρονο αθλητικό θεσμό ένα μεγάλο μέρος της αθλητικής δραστηριότητας έχει εξελιχθεί σε επαγγελματικό και αμειβόμενο αθλητισμό, δηλαδή σε οικονομική δραστηριότητα. Ο νομοθέτης έχει χρέος να προβεί σε ρυθμίσεις που περιορίζουν ασφαλώς το δικαίωμα της ελευθερίας στην οικονομική δραστηριότητα στον αθλητισμό για να τον προστατέψει ως θεσμό, αλλά και για την προστασία της εθνικής οικονομίας. Οι περιορισμοί αυτοί επιβάλλονται κατά τη νομολογία στη συμβατική ελευθερία χάριν και της ελεύθερης δραστηριότητας άλλων ατόμων ή ομάδων και του γενικού συμφέροντος.¹² Ανάλογοι περιορισμοί έχουν θεσπιστεί για

⁹ βλ. ΣτΕ 4914/1988 με την οποία κρίνονται αντισυνταγματικές οι διατάξεις που περιορίζουν το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας στο: ΠΑΝΔ ΙΣΛΡ. 1:1, 1992, σελ. 96-98.

¹⁰ βλ. Απόφαση Μονομελούς Πρωτοδικείου Ιωαννίνων, αρ. 215/1976 με την οποία κρίνεται η ρύθμιση του άρθρ. 36 του ν. 75/1975 ως αντισυνταγματική. Κατά τον Άρειο Πάγο η ανωτέρω ρύθμιση έχει κριθεί αντισυνταγματική ως αντίθετη στα άρθρ. 14 Σ. (ΑΠ 926/1979).

¹¹ βλ. Ν. 1646/1986 και 1787/1998 με τον οποίο κυρώθηκε η διεθνής σύμβαση για τη βία στον αθλητισμό.

¹² βλ. ΣτΕ 2944/1980.

τα ανώτατα όρια αποδοχών στους αθλητές αμειβόμενους και επαγγελματίες και στους ποδοσφαιριστές, για να αποτρέπονται οι υπέρογκες αμοιβές.¹³

δ. Η μετεγγραφή των αθλητών και ο περιορισμός που τίθεται από τον νομοθέτη είναι πολλές φορές ένα μεγάλο πρόβλημα αφού μπορεί να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα συμμετοχής στην άθληση, με αποτέλεσμα να πλήττεται καίρια η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Κατά την ελληνική νομολογία ο αθλητής μπορεί να επιλέγει ελεύθερα το σωματείο της προτίμησής του για την ανάπτυξη της σωματικής του δραστηριότητας, ενώ θέματα όπως αυτά της μετεγγραφής αφορούν τη συμμετοχή στην άθληση, η οποία έχει θεσπιστεί για την εξυπηρέτηση δημοσίου σκοπού. Περιορισμοί επομένως που αφορούν τη μετεγγραφή ανήλικων αθλητών όπως και οι περιορισμοί που αφορούν αθλητές φοιτητές οι οποίοι ένεκα σπουδαίου λόγου αδυνατούν να συνεχίσουν την άθληση στον σύλλογο προέλευσης, έχουν κριθεί αντισυνταγματικοί.¹⁴ Ειδικά για τους ανήλικους αθλητές, υφίσταται μέγα πρόβλημα στα δικαιώματα συμμετοχής στην αθλητική δράση με πολλές προεκτάσεις σε θέματα ισότιμης μεταχείρισης. Τα παιδιά έχουν μηδαμινό έλεγχο πάνω στις συμφωνίες, στους κανόνες, τις συναντήσεις των προπονητών, στελεχών της διοίκησης και των ειδικών, ενώ πολλές φορές γίνονται αντικείμενα πρώτα στους γονείς και μετά στους προπονητές που τα διευθύνουν. Κυρίαρχα δικαιώματα για τα παιδιά επομένως είναι η αυτοδιάθεση, το δικαίωμα γνώσης, της προστασίας από κατάχρηση, της επιλογής της ομάδας, του αυτοσεβασμού και του σεβασμού από τους άλλους.¹⁵

III. 7: Η οικονομική ελευθερία στον αθλητισμό

Η ελευθερία στην αθλητική δράση διαπλέκεται με την οικονομική ελευθερία, καθώς τα τελευταία χρόνια έχει προκληθεί έντονο ενδιαφέρον ως προς τη συμμετοχή στην αθλητική δραστηριότητα κι έτσι την έχει αναγάγει σε μια ουσιώδη από άποψη μεγέθους οικονομική δραστηριότητα. Ήδη η ανάπτυξη του αθλητισμού αντιπροσωπεύει το 2,5% του διεθνούς εμπορίου ή το 1% του Κοινοτικού Α.Ε.Π. Μετά την εμφανή εμποροποίηση του αθλητισμού η οικονομική δραστηριότητα σχετίζεται πλέον με τον ένα ή με τον άλλον τρόπο όχι μόνο με τον επαγγελματικό αθλητισμό αλλά και με τον ερασιτεχνικό.

Ως πεδίο αυξημένου οικονομικού ενδιαφέροντος στο οποίο παρουσιάζεται και νομικό ενδιαφέρον, είναι: α) οι εμπορικές ανώνυμες αθλητικές εταιρείες στις οποίες ο οικονομικός ανταγωνισμός εμφανίζεται πάρα πολύ μεγάλος και β) τα σωματεία «εταιρείες» που διατηρούν αμειβόμενους αθλητές, όπως τούτο έχει καθιερωθεί, ιδιαίτερα μετά το πέρασμα στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς και την ελεύθερη διακίνηση παικτών και προπονητών, στους τομείς:

- Συμβάσεις – συμβόλαια.
- Ελεύθερη διακίνηση αθλητών – μετεγγραφές.
- Ύψος οικονομικών παροχών – αποδοχών.
- Τηλεοπτικά δικαιώματα.
- Διαφημίσεις, σχέσεις αθλητών – εταιρειών.
- Φορολογικά θέματα – απαλλαγές.

¹³ βλ. Ν. 1958/1991, άρθρ. 20

¹⁴ βλ. ΣτΕ 4914/88.235/1990, 2636/1990 και 963/1991

¹⁵ βλ. P.S. Galasso, The Rights of Children in Organised Sports,

Τον πυρήνα του διερευνούμενου προβλήματος αποτελούν τα όρια της θεσμικής αυτονομίας του αθλητισμού και τα όρια της εντός αυτού αναπτυσσόμενης οικονομικής δραστηριότητας, σε σχέση με την προστασία του αθλητισμού ως θεσμού και την ελεύθερη δράση εντός των πλαισίων του.

Η αντίληψη ότι η οικονομική ελευθερία γενικά αποτελεί εκδήλωση της προσωπικής ελευθερίας και έμπρακτη απόδειξη συμμετοχής στην οικονομική ζωή και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, λειτουργεί εδώ ως βασική αρχή. Σ' αυτήν εμπεριέχεται και η ελευθερία της αθλητικής δραστηριότητας, που δικαιολογεί την αντιμετώπισή της ως κατ' εξοχήν ατομικό δικαίωμα, του οποίου η άσκηση εξυπηρετεί κατά βάση ιδιωτικά συμφέροντα και θεμελιώνει αξιώσεις του ατόμου κατά του κράτους για αποχή από τη σφαίρα της οικονομικής δραστηριότητας.

Ειδικότερα θέματα που χρήζουν μελέτης από το δίκαιο είναι:

- οι συμβάσεις και τα συμβόλαια αθλητών με τα σωματεία – εταιρείες και το ύψος των αμοιβών τους.
- η ελεύθερη διακίνηση και οι μετεγγραφές των αθλητών.
- το πλαίσιο των συμβάσεων και η φύση παροχής υπηρεσιών, οι επιπλέον οικονομικές παροχές και αποδοχές των αθλητών και προπονητών.
- τα τηλεοπτικά δικαιώματα μετάδοσης αθλητικών αγώνων, οι συμβάσεις με τις εταιρείες και τα δικαιώματα των πολιτών για ενημέρωση.
- τη διαφήμιση και τις οικονομικές σχέσεις αθλητών – σωματείων – εταιρειών με διαφημιστικές εταιρείες.
- το ύψος κεφαλαίων εταιρειών
- η εκμετάλλευση διαφόρων γυμναστηρίων – μισθώσεων αθλητικών χώρων.
- τα φορολογικά θέματα και τις απαλλαγές στους μετέχοντες στην αθλητική δράση.
- οι χορηγίες και το sponsoring.

Βέβαια στην άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας στον αθλητισμό είναι δυνατόν να τεθούν περιορισμοί. Το ερώτημα είναι ποια είναι τα όρια αυτών των περιορισμών και ποιοι παράγοντες τα καθορίζουν.

Κατ' αρχήν πρέπει να διευκρινιστεί και να τονιστεί ότι διά του επαγγελματικού αθλητισμού εδώ και πολλά χρόνια ασκείται εμπορία με την ευρεία έννοια του όρου, η οποία καθιέρωσε την ελευθερία του αθλητικού ανταγωνισμού, με όλες τις συνέπειες, σε διάφορους περαιτέρω τομείς, όπως είναι η διαφήμιση, η τηλεόραση, οι χορηγίες και άλλοι τομείς. Στους τομείς αυτούς με ευκρίνεια διαπιστώνεται, ότι ο ελεύθερος ανταγωνισμός στην αθλητική δράση καθίσταται η κινητήρια δύναμη ολόκληρης της οικονομίας στον αθλητισμό. Τα αυξανόμενα επιχορηγούμενα συμφέροντα στον αθλητισμό και στην αθλητική δράση, αποτελούν απειλή κατά της ανεξαρτησίας των αθλητικών οργανώσεων και υπονομεύουν τις ηθικές αξίες της ιδιότητας του αθλητή.¹⁶

Κατά λογική συνέπεια επομένως και κατ' απόλυτο τρόπο τίθεται το ζήτημα της προστασίας και της εγγύησης της οικονομικής ελευθερίας στον αθλητισμό, αλλά και της προστασίας του ίδιου του αθλητικού θεσμού και των αξεπέραστων αρχών που ενσωματώνει.

Οι αρχές αυτές είναι: α) τα αθλητικά ήθη στη βάση του αρχέγονου Ολυμπιακού ιδεώδους και των αθλητικών και αγωνιστικών ηθών, β) οι ανθρώπινες αξίες και η ατομική αξιοπρέπεια. Οι αθλητές δεν είναι σκλάβοι που τους εκμεταλλεύονται οι ομάδες και τα σωματεία, γ) η αθλητική δημόσια τάξη και

¹⁶ Κατά τους Ευρωπαίους Υπουργούς η εμπορική δράση και η εμπορία στον αθλητισμό έχουν αναγνωρισθεί και έχουν γίνει αποδεκτές ως πρόσθετο μέσο χρηματοδότησης του αθλητισμού βλ. Σχετικές αποφάσεις Ευρωπαϊκών Υπουργών Αθλητισμού για τον αθλητισμό για όλους.

ασφάλεια, δ) ο δημόσιος σκοπός του αθλητισμού ως δημόσιο συμφέρον, αφού αυτός έχει θεσπισθεί με κριτήριο ότι εξελίσσει τον άνθρωπο και κατ' επέκταση την κοινωνία του.

Η ελευθερία της αθλητικής δραστηριότητας, στα πλαίσια της θεσμικής αυτονομίας του αθλητισμού, δεν μπορεί να αποτελέσει σοβαρό νομικό εμπόδιο στην παρέμβαση του κράτους, η οποία μπορεί να την οριοθετήσει, να την περιορίσει και να την χειραγωγήσει χάριν της προστασίας του αθλητικού θεσμού και των συστατικών αρχών που τον διέπουν, ώστε στην οικονομική δραστηριότητα στον αθλητισμό, όπως θα έλεγε και ο Αριστοτέλης, να επικρατήσουν τα λεοντώδη κι όχι τα θηριώδη ήθη.

Η χωρίς όρια ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα στον αθλητισμό έρχεται ευθέως και πολλές φορές αντιμέτωπη:

→ με το δικαίωμα της ελευθερίας των πολιτών για πληροφόρηση και ενημέρωση, όταν τούτο το παραβιάζουν συμβάσεις για τηλεοπτικά δικαιώματα.

→ με το δικαίωμα της προστασίας από τη διαφήμιση, η οποία γίνεται αποδεκτή μόνο στο μέτρο που εξυπηρετεί τα συμφέροντα του αθλητισμού και αυτών που αθλούνται και υπό τον όρο ότι οι αθλητές δεν γίνονται όχημα προς διαφήμιση.

III.8: Τα αθλητικά σωματεία και η ελευθερία επιλογής τους

Το αθλητικό σωματείο είναι ένωση προσώπων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που συστάθηκε με ελεύθερη βούληση στα πλαίσια συνταγματικού δικαιώματος, του νόμου, του ειδικού νόμου¹⁷ για τον αθλητισμό και έχει ως σκοπό την αθλητική δραστηριότητα στο πλαίσιο του φίλαθλου πνεύματος και των κανόνων που απορρέουν από το διεθνές αθλητικό Δίκαιο.

Η αθλητική ένωση, σύνδεσμος ή ομοσπονδία είναι νομικό πρόσωπο το οποίο αποτελείται από πρωτοβάθμια αθλητικά σωματεία, τα οποία τηρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις. Για κάθε κλάδο άθλησης και για την ανάπτυξη και την καλλιέργεια των αθλημάτων του κλάδου αυτού υπεύθυνη είναι μόνο μια υπερκείμενη αθλητική Ένωση, μέσω της οποίας υλοποιείται και ο έλεγχος στην αθλητική δραστηριότητα.

Αθλητικά σωματεία απαγορεύεται ρητά στο νόμο να συγκροτούν ομάδες, ενώσεις κάθε είδους, εκτός απ' αυτές που αναγνωρίζονται από το νόμο με την επιδίωξη οποιουδήποτε σκοπού, σε αντίθετη περίπτωση οι διοικήσεις των αθλητικών σωματείων κηρύσσονται έκπτωτοι κατά τη διαδικασία που προβλέπεται απ' το νόμο περί εκπτώσεως διοικήσεως.

Για να συσταθεί νέα αθλητική υπερκείμενη Ένωση ή Ομοσπονδία¹⁸ πρέπει να υπάρχουν αθλητικά σωματεία που να καλλιεργούν το σχετικό άθλημα και να συγκεντρώνουν τις νόμιμες προϋποθέσεις, ουσιαστικές και τυπικές.

Ο αθλητής ενός σωματείου δικαιούται να επιλέξει ελεύθερα το σωματείο της προτίμησής του για να προβεί σε συστηματική σωματική καλλιέργεια μέσα από ένα ή περισσότερα αθλήματα προς ανάπτυξη της αθλητικής του παιδείας. Οι όροι και οι προϋποθέσεις μετεγγραφών των αθλητών, όπως η διαδικασία και τα όργανα καθορίζονται με ειδικούς κανονισμούς τους οποίους επικυρώνει η γενική συνέλευση

¹⁷ Ο Ν. 75/1975 ρυθμίζει ζητήματα οργάνωσης του «εξωσχολικού αθλητισμού» και συναφή θέματα, σε ένα μεγάλο πλέγμα σχέσεων είτε με απευθείας διατάξεις του είτε με νομοθετικές εξουσιοδοτήσεις στα όργανα διοίκησης προκειμένου αυτά να εκδώσουν νομικές κανονιστικές πράξεις. Πολλά θέματα αφήνονται από το Ν. 75/1975 να ρυθμιστούν από τα καταστατικά των σωματείων και των ομοσπονδιών.

¹⁸ βλ. Ν. 423/76, άρθρ. 23 § 4 - § 7 και Ν. 75/75 άρθρ. 13

της οικείας ομοσπονδίας του κάθε αθλήματος και ασκεί έλεγχο νομιμότητας η διοίκηση.¹⁹

Η εγγραφή και μετεγγραφή των αθλητών αποτελεί δικαίωμα των αθλητών, ενώ δεν μπορεί να πληγεί το δικαίωμα της άλλης πλευράς, που είναι εξίσου σημαντικό, αυτό των αθλητικών σωματείων στα οποία ανήκουν, κατά την αρχή ότι η ικανοποίηση του ενός δικαιώματος δεν μπορεί να καταργήσει την ύπαρξη άλλου. Το δικαίωμα της μετεγγραφής, στο βαθμό που δεν ασκείται καταχρηστικά εξασφαλίζει βασικές και στοιχειώδεις ελευθερίες του αθλητή ως ανθρώπου, ως φυσικό πρόσωπο. Το σωματείο εξίσου δικαιούται διά των αθλητών του να αναπτύξει και αυτό την προσωπικότητά του και γι' αυτό το λόγο προβαίνει σε προγραμματισμό χώρων και δαπανών για την εξασφάλιση της προπονητικής στα αθλήματα που καλλιεργεί και αμοιβές στους προπονητές που απασχολεί, καθώς και στην εξασφάλιση αθλητικών χώρων και λειτουργικών εγκαταστάσεων. Από την πλευρά του αθλητικού σωματείου, αρκετές φορές υφίσταται κατάχρηση δικαιώματος και ο αθλητής καθίσταται όμηρος ή υποκείμενο σε κατάσταση ανελευθερίας, όπως συμβαίνει πολλές φορές στον αμειβόμενο αθλητισμό²⁰. Στην καθημερινή κοινωνική ζωή ανακύπτουν ανάγκες και προβλήματα, που καθιστούν αναγκαία τη μετεγγραφή αθλητή. Για να ικανοποιηθούν τα δικαιώματα αυτά και προς αποφυγή συγκρούσεων, τίθενται περιορισμοί οι οποίοι όμως δεν μπορεί να φθάνουν στο όριο της καταργήσεως του δικαιώματος του ενός υπέρ του άλλου.

III. 9: Ελευθερία εργασίας

III. 9.1: Πρώτη προσέγγιση

Η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας συνδέεται άμεσα με την ελευθερία στην εργασία και την άσκηση του επαγγέλματος, στην οποία περιλαμβάνεται η επιλογή και η ελεύθερη σταδιοδρομία. Κατά συνέπεια η ελευθερία των συμβάσεων και στον αθλητισμό αποτελεί την ειδική έκφραση της οικονομικής ελευθερίας.

Οι σχέσεις ανάμεσα στους αθλητές και στα σωματεία είναι σχέσεις που τοποθετούνται στη σφαίρα των ιδιωτικών αθλητικών σχέσεων και αναμφίβολα απαιτείται η κατοχύρωση της επαγγελματικής ελευθερίας τους. Αυτή η επαγγελματική ελευθερία των αθλητών ταυτίζεται κατά ένα μέρος με την ελευθερία της εργασίας. Βέβαια, με βάση τα σύγχρονα συναλλακτικά ήθη, ο αθλητισμός δεν αξιολογείται καταρχήν ως εργασία, αλλά κυρίως έχει τον χαρακτήρα ψυχαγωγίας ή παιχνιδιού. Όπως δέχεται μέρος της γαλλικής νομολογίας η άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας στον αθλητισμό και η επιδίωξη αθλητικών επιδόσεων αποτελούν πρωτίστως θέαμα. Προκειμένου η αθλητική δραστηριότητα να αποτελεί αντικείμενο εξαρτημένης εργασίας πρέπει να εξυπηρετεί τα συμφέροντα τρίτου προσώπου. Τότε βάσει σχετικής συμβάσεως ο αθλητής υποχρεούται να διαθέτει τη δραστηριότητά του

¹⁹ βλ. άρθρ. 33, 27 του Ν. 2725/99. Στο προϊσχύσαν δίκαιο τους όρους και τις προϋποθέσεις καθόριζε ο υπουργός με έκδοση υπουργικής αποφάσεως, μετά από τις προτάσεις των ομοσπονδιών.

²⁰ βλ. ΣτΕ 1379/1997: «... όσον αφορά τη συγκατάθεση του σωματείου, όπου αυτή απαιτείται για τη μετεγγραφή αθλητή του σε άλλο σωματείο, μπορεί να παρασχεθεί μόνο με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του σωματείου, στο οποίο ανήκει ο αθλητής και δεν είναι κατά νόμο νοητή η παροχή της εκ των προτέρων, αλλά ούτε και η παροχή της υπό τη μορφή της ελεύθερης δυνατότητας αποχωρήσεως του αθλητή, κατά τη βούλησή του, διότι μια τέτοια δυνατότητα θα προσέθετε ανασφάλεια στις σχέσεις μεταξύ αθλητών και σωματείων.....»

σε τρίτον (π.χ. σωματείο) με αντάλλαγμα την καταβολή μισθού. Έτσι είναι υποχρεωμένος να εκτελεί τις εντολές του εργοδότη του ως προς τον τρόπο, τον τόπο και τον χρόνο της παροχής, χωρίς να ευθύνεται για την επίτευξη ορισμένου και συγκεκριμένου αποτελέσματος της εργασίας. Υποχρέωση αθλήσεως έχουν βεβαίως και οι ερασιτέχνες αθλητές για λόγους αθλητικής προετοιμασίας και ετοιμότητας. Η υποχρέωση όμως αυτή δεν συνιστά νομική υποχρέωση που απορρέει από σύμβαση παροχής εξαρτημένης εργασίας, αλλά θεωρείται ότι απορρέει από το καταστατικό, το οποίο διέπει τη λειτουργία του αθλητικού σωματείου, στη δύναμη του οποίου ανήκει ο αθλητής. Το σωματείο στην προκειμένη περίπτωση δεν θεωρείται εργοδότης και δεν υπέχει τις σχετικές νομικές υποχρεώσεις.

Η ελευθερία της εργασίας προϋποθέτει:

- την κατοχύρωση της ελευθερίας των συμβάσεων, στην οποία εμπεριέχεται η ελεύθερη επιλογή του αντισυμβαλλόμενου αθλητή ή τρίτου στον αθλητισμό.
- τη δυνατότητα σύναψης ή μη της σύμβασης.
- την ελεύθερη διαμόρφωση των όρων της συμφωνίας· π.χ. τις μετεγγραφές και την ελεύθερη μετακίνηση αθλητών-προπονητών και των αθλητικών στελεχών.

III. 9.2: Οι έννομες σχέσεις στον επαγγελματικό αθλητισμό

Οι σχέσεις αθλητή και σωματείου καθίστανται σαφέστερες στο πεδίο του επαγγελματικού αθλητισμού, καθόσον το σχετικό νομικό καθεστώς προβλέπει ρητώς ότι ο αθλητής ασκεί τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, ως επάγγελμα. Η παροχή αθλητικών υπηρεσιών επ' αμοιβή δεν αποτελεί φαινόμενο μόνο σημερινό. Θεσμοί επαγγελματικού αθλητισμού εμφανίζονται ιστορικά εδώ και αρκετές χιλιετίες. Ήδη 3.000 χρόνια πριν οι ποδοσφαιριστές στην αρχαία Κίνα έπαιζαν επ' αμοιβή, όπως και οι Ινδιάνοι της Νοτίου Αμερικής, οι οποίοι προσέφεραν θέαμα παίζοντας στους ώμους τους μπάλα από καουτσούκ για να κερδίσουν δόξα και οικονομικά αγαθά. Στην Ευρώπη ήδη από το τέλος του 19ου αιώνα εμφανίζονται οι πρώτοι επαγγελματικοί σύλλογοι με επαγγελματίες ποδοσφαιριστές στην Αγγλία.

Ο επαγγελματικός αθλητισμός καθιερώνεται στη χώρα μας για πρώτη φορά στο χώρο του ποδοσφαίρου με τον ν. 879/1979 «Περί Ποδοσφαιρικών Ανωνύμων Εταιρειών». Σε επαγγελματικό ποδόσφαιρο μπορούν να μετέχουν αποκλειστικώς αμειβόμενοι ποδοσφαιριστές, ενώ τα λοιπά αθλήματα διατηρήθηκαν στα πλαίσια του ερασιτεχνικού αθλητισμού. Κατά το άρθρο 25 § 4 του ανωτέρω νόμου οι σχέσεις μεταξύ Π.Α.Ε. και ποδοσφαιριστών διέπονται από τους όρους του συμβολαίου τους και του σχετικού κανονισμού, μη εφαρμοζόμενων των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας. Ωστόσο η νομολογία εξακολούθησε να δέχεται ότι οι συμβάσεις εργασίας των επαγγελματιών ποδοσφαιριστών δημιουργούν σχέση εξαρτημένης εργασίας.

Ήδη με τη διάταξη του άρθρ. 80

1 του ν. 1958/1991 «Τμήματα αμειβόμενων αθλητών – αθλητικές α.ε. και άλλες διατάξεις» καταργήθηκε ρητώς ο ν. 879/79. Το άρθρο 19 του νέου νόμου προβλέπει ότι η σύμβαση παροχής υπηρεσιών αθλητή με αμοιβή ή επαγγελματία ή ημιεπαγγελματία, αποτελεί ιδιόμορφη σύμβαση παροχής αθλητικών υπηρεσιών που διέπεται αποκλειστικώς από τις διατάξεις του νόμου αυτού, μη εφαρμοζόμενων των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας.

Παράλληλα με τους επαγγελματίες ποδοσφαιριστές ο ν. 1958/91 εισήγαγε συστηματικότερα και τον θεσμό του «αθλητή με αμοιβή». Αμειβόμενος αθλητής

είναι εκείνος που συνδέεται με συμβόλαιο παροχής υπηρεσιών με αθλητικό σωματείο, το οποίο διατηρεί Τμήμα – Αμειβόμενων Αθλητών. Εκτός του ερασιτεχνικού και του επαγγελματικού αθλητισμού, ο Έλληνας νομοθέτης, εισάγει με πρόθεση μεταβατικής ισχύος, ένα ενδιάμεσο οργανωτικό αθλητικό σχήμα, του τμήματος Αμειβόμενων Αθλητών. Από τη διατύπωση του νόμου συνάγεται πρόθεση του νομοθέτη να τα θεσπίσει καταρχήν ως ιδίομορφα ερασιτεχνικά αθλητικά τμήματα. Επομένως τα Τμήματα Αμειβόμενων Αθλητών αποτελούν ιδίομορφους ερασιτεχνικούς αθλητικούς φορείς που έχουν στη δύναμή τους κατ' ουσίαν επαγγελματίες αθλητές.

Ως προϋπόθεση κτήσεως της ιδιότητας του επαγγελματία ή με αμοιβή αθλητή προβλέπεται η υπογραφή συμβολαίου με το σωματείο ή την ΠΑΕ αντιστοίχως. Σε ό,τι αφορά τη σύναψη του συμβολαίου, καθιερώνεται η αρχή των διαπραγματεύσεων μεταξύ σωματείων και αθλητών, αλλά προβλέπεται μια σειρά περιορισμών και απαγορεύσεων ως προς το περιεχόμενό τους. Η σύναψη ελεύθερων συμβολαίων δεν γίνεται ανεπιφύλακτα δεκτή, καθ' όσον τίθενται περιορισμοί που σχετίζονται κυρίως με τις τακτικές αποδοχές και τις έκτακτες αμοιβές των αθλητών, καθώς και το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής σωματείου μετά τη λήξη της συμβάσεως. Οι εν λόγω περιορισμοί άλλοτε είναι εύλογοι λόγω της προφανούς διαστάσεως του αθλητισμού ως υποθέσεως γενικού ενδιαφέροντος, όπως δέχεται η νομολογία, και άλλοτε κινούνται στο μεταίχμιο της συνταγματικώς κατοχυρωμένης συμβατικής ελευθερίας.

III. 9.3: Η συμβατική ελευθερία στις αθλητικές σχέσεις

Σύμφωνα με το άρθρ. 5 § 1 Σ «Εκαστος δικαιούται να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην... οικονομική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη». Από τη διάταξη αυτή που κατοχυρώνει την οικονομική ελευθερία, απορρέει και η ελευθερία των συμβάσεων, ως ειδικότερη έκφρασή της. Η σύμβαση ήταν και παραμένει μέσο έκφρασης των οικονομικών σχέσεων καταρχήν μεταξύ ιδιωτών, αλλά και μεταξύ ιδιωτών και διοικήσεως. Οι συμβαλλόμενοι διά της συμπλώσεως των βουλήσεών τους σε όλα τα σημεία, προβαίνουν στη διαμόρφωση των έννομων σχέσεών τους δικαιοπαραγωγικώς. Τούτο σημαίνει ότι τα μέρη ορίζουν αυτονόμως τι πρέπει να ισχύσει και η συγκεκριμένη συμβατική θέση δικαίου ισχύει μόνο *inter pares*.

Η έννοια της ελευθερίας των συμβάσεων συνίσταται στο ότι κατά πρώτον η έννομη τάξη αναγνωρίζει ως δεσμευτικές για το δίκαιο συμβάσεις που συνομολογούνται ελεύθερα και κατά δεύτερο παρέχει στους συμβαλλόμενους τη δυνατότητα να ρυθμίζουν τις μεταξύ τους σχέσεις δικαιοπαραγωγικώς.

Η δεύτερη αυτή δυνατότητα γίνεται γενικώς δεκτό ότι απορρέει από την «αρχή της αυτονομίας των μερών». Έτσι η ελευθερία των συμβάσεων αποτελεί τη βασικότερη εκδήλωση της ιδιωτικής αυτονομίας.

Το Σύνταγμα θέτει καταρχήν τη συμβατική ελευθερία υπό τους περιορισμούς του ίδιου του άρθρ. 5 § 1, δηλαδή της μη προσβολής των δικαιωμάτων των άλλων πολιτών και τη μη παραβίαση του Συντάγματος και των χρηστών ηθών. Κι άλλες όμως συνταγματικές διατάξεις λειτουργούν περιοριστικώς ως προς την συμβατική ελευθερία και ιδίως στις περιπτώσεις που οι κρίσιμοι περιορισμοί έρχονται να θεσπισθούν ως έκφραση υλοποίησεως και προστασίας του γενικού συμφέροντος. Η

επίκληση μάλιστα του γενικού συμφέροντος αποτελεί κατά τη νομολογία τον βασικότερο λόγο περιορισμού της συμβατικής ελευθερίας και της εν γένει οικονομικής ελευθερίας.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, λόγω της κρατικής προστασίας και εποπτεία υπό την οποία βρίσκεται ο αθλητισμός κατά το άρθρ. 16 § 9 Σ., η συμβατική ελευθερία στο χώρο του αθλητισμού δεν μπορεί να αποτελέσει απόλυτο φραγμό για το νομοθέτη ως προς τη δυνατότητά του να επιβάλλει περιορισμούς. Ωστόσο οι περιορισμοί αυτοί θα πρέπει να μην είναι άσχετοι ή υπέρμετροι σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, αλλά και σε σύγκριση με τον συνταγματικώς επιτρεπόμενο σκοπό του περιορισμού. Η θέσπιση δηλαδή των εκάστοτε περιορισμών θα πρέπει να τελεί πάντοτε σε αρμονία με την απορρέουσα από το Σύνταγμα αρχή της αναλογικότητας.²¹

Η νομολογία έχει διατυπώσει ενδιαφέρουσες σκέψεις στο συγκεκριμένο θέμα. Κρίθηκε καταρχήν ότι είναι επιτρεπτή η παρέμβαση του νομοθέτη στις έννομες σχέσεις που συνάπτονται σχετικά με το ποδόσφαιρο και η επιβολή περιορισμών στην διά του άρθρ. 5 § 1 Σ προστατευόμενη συμβατική ελευθερία ως προς την υπό των συμβαλλομένων μερών διαμόρφωση του περιεχομένου των εν λόγω σχέσεων, δεδομένου ότι το ποδόσφαιρο εξελίχθηκε σε άθλημα έντονου ενδιαφέροντος.²² Με την ίδια απόφαση νομολογήθηκε επίσης ότι εν όψει του έντονου κρατικού ενδιαφέροντος για το άθλημα του ποδοσφαίρου, χάριν του γενικού συμφέροντος, το θεσπιζόμενο με κανονιστική πράξη ανώτατο όριο του συνολικού ύψους των συμβατικώς καθοριζόμενων αποδοχών των ποδοσφαιριστών, συνιστά περιορισμό της συμβατικής ελευθερίας και δεν αντιβαίνει στο Σύνταγμα.

Η συνταγματική κατοχυρωμένη επαγγελματική ελευθερία αναμφίβολα πρέπει να αξιολογείται και ως σημαντικός φραγμός για το κράτος. Ρυθμίσεις με τις οποίες αναγνωρίζεται το δικαίωμα μονομερούς ανανεώσεως συμβολαίου από την πλευρά του σωματείου, όπως το άρθρ. 5 § 3 του Κανονισμού για τους καλαθοσφαιριστές, δεν μπορούν να θεωρηθούν σύμφωνες με το Σύνταγμα, καθώς η ανισότητα μεταξύ των συμβαλλομένων είναι υπέρμετρη. Υπάρχουν βέβαια και απόψεις εκπροσώπων αθλητικών σωματείων κατά τις οποίες οι αθλητές είναι περιουσιακά στοιχεία των ομάδων τους! Οι αθλητές όμως δεν είναι τίποτε άλλο παρά εργαζόμενοι άνθρωποι, οι οποίοι δεσμεύονται συμβατικώς με τις ομάδες τους για ορισμένο χρονικό διάστημα. Συμβάσεις που δεσμεύουν τον αθλητή για ολόκληρη τη ζωή του, εκτός από υπέρμετρο περιορισμό της συμβατικής ελευθερίας του, αντίκεινται στα χρηστά ήθη, στην προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και στο δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του.

Πρέπει να τονίσουμε το γεγονός ότι πολλές φορές ο δικαστής επικαλείται το γενικό συμφέρον για να δικαιολογήσει τον περιορισμό της συμβατικής ελευθερίας. Όταν συμβαίνει αυτό θα πρέπει να προσδίδει συγκεκριμένο και σαφές νοηματικό περιεχόμενο στην κατεξοχήν αόριστη νομική έννοια του γενικού συμφέροντος. Διαφορετικά θα ετίθετο σε κίνδυνο ο σκληρός πυρήνας του δικαιώματος και θα αποδυναμώνονταν τα ατομικά δικαιώματα. Εξάλλου, η ανάγκη συγκεκριμενοποίησης του γενικού συμφέροντος καθίσταται επιτακτικότερη, καθόσον η έννοια αυτή ουδόλως αναφέρεται ως περιοριστική ρήτρα στο άρθρ. 5 § 1 Σ και στο 16 § 9 Σ.²³

²¹ βλ. Π. Δαγτόγλου, Γνωμοδότηση, Δ. Δικ. (1994), σελ. 1359

²² βλ. ΣτΕ 2944/1980.

²³ βλ. Ε. Βενιζέλος, Το γενικό συμφέρον και οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων, 1990, σελ. 193.

III. 9.4: Η υπόθεση Bosman και τα διαχρονικά αποτελέσματά της

Με αφορμή την υπόθεση Bosman τέθηκε ενώπιον του Δ.Ε.Κ. το ζήτημα της κανονιστικής αυτονομίας του αθλητικού κινήματος, της σχέσης της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι και των κανόνων του κοινοτικού δικαίου και του καθεστώτος του αθλητή.

Με την περίφημη απόφαση του Δ.Ε.Κ. (-415/93 Union Royal Belg des Societes de Football association ASBL κ.λπ. κατά Jean Marc Bosman κ.λπ. της 15/12/95 κρίθηκε ότι η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, που αναγνωρίζεται τόσο από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και η οποία απορρέει από τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και αποτελεί μέρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία παγίως το Δ.Ε.Κ. αναγνωρίζει, δεν είναι δυνατό να νομιμοποιεί τη δυνατότητα θέσπισης κανόνων από αθλητικές οργανώσεις που περιορίζουν την εφαρμογή του άρθρου 39 (πρώην 48) της Συνθήκης της ΕΟΚ. Ούτε όμως η αρχή της επικουρικότητας μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να περιορίζεται η άσκηση δικαιωμάτων που παρέχει η Συνθήκη σε ιδιώτες, μέσω της αυτονομίας θεσπίσεως αθλητικών κανόνων που διαθέτουν οι ιδιωτικοί φορείς.

Οι κανόνες περί μετεγγραφής αθλητών, που θέσπισαν αθλητικές ομοσπονδίες, κρίθηκαν ως αντίθετες στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων του άρθρ. 39. Η απόφαση Bosman προσδιόρισε την έκταση της αυτονομίας του αθλητικού κινήματος και κατοχύρωσε παράλληλα τα δικαιώματα του αθλητή στο πλαίσιο της Συνθήκης της Ε.Ε. Συγχρόνως η υπόθεση αυτή υπήρξε ένα σημαντικό δικαστικό γεγονός στην Ευρώπη, διότι εξέλαβε την επαγγελματική δραστηριότητα των αθλητών ως μια οικονομική, εμπορική δραστηριότητα και γι' αυτό οφείλει να υπαχθεί στις αρχές της ευρωπαϊκής έννομης τάξης, μέρος των οποίων είναι και η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Στην αρχή αυτή εντάσσεται η δραστηριότητα των επαγγελματιών αθλητών. Έτσι κανόνες που θεσπίζονται σε κράτος – μέλος από αθλητικές ενώσεις και απαγορεύουν σε αθλητική ομάδα να χρησιμοποιεί σε αγώνες εθνικού πρωταθλήματος παίκτες από άλλα κράτη – μέλη αντίκεινται στο άρθρ. 39. Επίσης μη κοινοτικοί παίκτες εφόσον υφίσταται συμφωνία της χώρας προέλευσης με την Ε.Ε. και έχουν μόνιμη εργασία σε χώρα της Ένωσης, έχουν πλέον τα ίδια δικαιώματα με τους κοινοτικούς, ως πολίτες της ζώνης της Ε.Ε.

Με αφορμή την πιο πάνω απόφαση, μελετήθηκε από το Δ.Ε.Κ. η συνολική δομή της οργάνωσης του αθλητισμού (ενώσεις, ομοσπονδίες, συνομοσπονδίες, διεθνείς συνομοσπονδίες κ.λπ.) και με αφορμή το ζήτημα της ρύθμισης των μετεγγραφών των αθλητών που θεσπίζονται από κανόνες διεπόμενους από τους κανονισμούς των φορέων του αθλητισμού, απορρίφθηκε η θέση της U.E.F.A. ότι θίγεται η αυτονομία του αθλητικού κινήματος με την υπαγωγή του αθλήματος του ποδοσφαίρου στο κοινοτικό δίκαιο. Το Δ.Ε.Κ. ξεκαθάρισε ότι το ευρωπαϊκό δίκαιο ενδιαφέρεται να εναρμονίσει την πρακτική των αθλητικών εμπορικών εταιρειών εντός της ευρωπαϊκής αγοράς, προβάλλοντας συγχρόνως την υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου έναντι των εθνικών κανόνων, των κρατών μελών. Ξεκαθάρισε επομένως ότι η υπόθεση αφορά την εφαρμογή των κανόνων εντός της Ένωσης κι όχι τις σχέσεις μεταξύ των εθνικών ομοσπονδιών των κρατών μελών και των ομοσπονδιών τρίτων χωρών.²⁴

²⁴ Ειδικότερα το Δ.Ε.ΚΚ., κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το Cour d' appel της Λιέγης, με απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 1993, αποφάσισε ότι:

Συνέχεια της απόφασης Bosman συνιστά η πρόσφατη απόφαση C-176/196 Jiri Lehtomeh, Castors Canada Dry Namur – Braine ASBL και Fédération royale belge des sociétés de basket-ball ASBL (FREBSB), της 13/4/2000, που επιβεβαιώνει την πάγια θέση του Δ.Ε.Κ. για την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου στα ζητήματα που αφορούν την ελευθερία παροχής υπηρεσιών και την απαγόρευση διακρίσεων λόγω ιθαγένειας. Ειδικότερα το ΔΕΚ έκρινε ότι το άρθρο 39 αντιτίθεται στην εφαρμογή κανόνων που θεσπίζονται σε κράτος μέλος από ενώσεις αθλητικές και απαγορεύουν σε ομάδα καλαθοσφαιρίσεως να χρησιμοποιεί σε αγώνες του εθνικού πρωταθλήματος παίκτες προερχόμενους από άλλα κράτη μέλη, οι οποίοι μετεγγράφηκαν μετά από ορισμένη ημερομηνία, οσάκις η ημερομηνία αυτή είναι προγενέστερη αυτής που εφαρμόζεται στις μετεγγραφές παικτών προελεύσεως ορισμένων τρίτων χωρών, εκτός αν υπάρχουν αντικειμενικοί λόγοι, αφορώντες αποκλειστικά τον αθλητισμό ή αναγόμενοι σε διαφορές μεταξύ της περιπτώσεως των παικτών που προέρχονται από ομοσπονδία, ανήκουσα στην ευρωπαϊκή ζώνη και των παικτών που προέρχονται από ομοσπονδία μη ανήκουσα στη ζώνη αυτή, που δικαιολογούν τέτοια μεταχείριση.

III. 10: Η ρύθμιση του αθλητισμού στην ελληνική έννομη τάξη από το κοινό νομοθέτη

Ο αθλητισμός αποτελεί αντικείμενο κανονιστικής ρύθμισης στην ελληνική έννομη τάξη από τις απαρχές της δημιουργίας του σύγχρονου ελληνικού κράτους. Το άρθρο 37 του Ν. 5620/1932 (Φ.Ε.Κ. 290 Α΄) ορίζει ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία είναι ελεύθερη να ιδρύει γυμναστικά, αθλητικά, κ.λπ. σωματεία. Τα σωματεία αυτά υπήχθησαν αρχικά στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας. Τα αθλητικά σωματεία με κρατική πράξη αναγνωρίζονταν ως «φίλαθλα αθλητικά».

Η οργάνωση του ερασιτεχνικού και επαγγελματικού αθλητισμού διέπεται σήμερα από το καθεστώς του ν. 2725/1999 «Ερασιτεχνικός και επαγγελματικός αθλητισμός και άλλες διατάξεις» (Φ.Ε.Κ. 121/Α΄), ο οποίος διακηρύσσει και αναγνωρίζει το σωματειακό χαρακτήρα της οργάνωσης του αθλητισμού. Ο νόμος ορίζει ένα ελάχιστο πλαίσιο κανόνων που διέπουν το αθλητικό σωματείο, καθώς και τους όρους αναγνώρισής του ως τέτοιο. Με το άρθρ. 27 του νόμου καθιερώνεται το δικαίωμα αυτοκαθορισμού του αθλητισμού. Ο ίδιος νόμος καθορίζει το καθεστώς του αθλητή, των αθλητικών πόρων, των προπονητών, του επαγγελματικού αθλητισμού

α) το άρθρ. 39 (πρώην 48) της Συνθήκης ΕΟΚ αποκλείει την εφαρμογή κανόνων θεσπιζόμενων από αθλητικές ομοσπονδίες κατά τους οποίους επαγγελματίας ποδοσφαιριστής υπήκοος κράτους μέλους δεν μπορεί, κατά τη λήξη της ισχύος του συμβολαίου του με ένα σύλλογο, να απασχοληθεί σε σύλλογο άλλου κράτους μέλους, αν ο νέος σύλλογος δεν καταβάλει στον προηγούμενο σύλλογο αποζημίωση μετεγγραφής, κατάρτισεως ή προωθήσεως.

β) Το άρθρο 39 (πρώην 48) της Συνθήκης ΕΟΚ αποκλείει την εφαρμογή κανόνων θεσπιζόμενων από τις αθλητικές ομοσπονδίες κατά τους οποίους, στους αγώνες που διοργανώνουν, οι ποδοσφαιρικοί σύλλογοι μπορούν να παρατάσσουν περιορισμένο αριθμό επαγγελματιών παικτών υπηκόων άλλων κρατών μελών.

γ) Το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 39 (πρώην 48) της Συνθήκης ΕΟΚ δεν μπορεί να προβληθεί προς στήριξη αιτημάτων σχετικών με αποζημίωση μετεγγραφής, κατάρτισεως ή προωθήσεως η οποία έχει ήδη καταβληθεί ή πρέπει να καταβληθεί, κατά την ημερομηνία εκδόσεως της παρούσας αποφάσεως, προς εκπλήρωση υποχρεώσεως γεννηθείσας πριν από την ημερομηνία αυτή, εξαιρουμένων των προσώπων εκείνων τα οποία, πριν από την ημερομηνία αυτή, προσέφυγαν στη δικαιοσύνη ή άσκησαν ισοδύναμη, κατά την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία.

και το ζήτημα της αθλητικής δικαιοσύνης, η οποία προβλέπεται ως δικαιοδοτικό όργανο α΄ και β΄ βαθμού για την επίλυση αθλητικών διαφορών. Ρυθμίζει επίσης το καθεστώς του Ανώτατου Συμβουλίου Επίλυσης Αθλητικών Διαφορών.

Ο ν. 2752/1999 ψηφίσθηκε υπό την επίδραση της απόφασης Bosman, όπως ρητά αναφέρει και η εισηγητική του έκθεση, αναγνωρίζοντας το καθεστώς της ευρωπαϊκής αθλητικής κοινότητας. Επίσης ο νόμος ψηφίσθηκε μετά την ανάθεση στην πόλη της Αθήνας των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, γι' αυτό σε αρκετά σημεία προβλέπεται ο σεβασμός των κανόνων της Δ.Ο.Ε.

Η ελληνική αθλητική νομοθεσία ενσωματώνει τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν διεθνώς το αθλητικό φαινόμενο και οι οποίες επικεντρώνονται στα ακόλουθα σημεία: αυτοκαθορισμός, περιορισμένη κρατική παρέμβαση, διεθνής φύσης της αθλητικής οργάνωσης, η οποία όμως εκκινεί από το τοπικό επίπεδο, ιδιάζον καθεστώς του αθλητή και ρύθμιση του καθεστώτος και των διαφορών του αθλητισμού με εξειδικευμένους κανόνες και όργανα. Η τελευταία ρύθμιση του ν. 2725/1999 απεικονίζει τη μετεξέλιξη του αθλητισμού από ερασιτεχνικό σε επαγγελματικό και την οικονομική του εκμετάλλευση σε όλα τα επίπεδα. Συγχρόνως αποτελεί ένα συνολικό νομοθέτημα, το οποίο επιχειρεί να συγκεράσει με πληρότητα το συνταγματικό πλαίσιο του 16 § 9 Σ με το ιδιωτικό δίκαιο και το ενδιαφέρον του κράτους για τον αθλητισμό με το ενδιαφέρον των ιδιωτικών σωματείων. Ο αθλητισμός γίνεται κατ' αυτόν τον τρόπο αποδεκτός ως αυτοκαθοριζόμενος εντός των πλαισίων του νόμου. Ο νομοθέτης, διά μέσου του σωματειακού φαινομένου, διαλέγεται με το ιδιωτικό δίκαιο και αποδέχεται κανόνες αυτοκαθορισμού των αθλημάτων που προέρχονται από μη κρατικά όργανα, τα οποία διέπονται ομοίως από το ιδιωτικό δίκαιο άλλων χωρών ή αυτοκαθορίζονται μέσα σε πλαίσιο πλήρους αυτονομίας. Το ζήτημα παρουσιάζει ιδιαίτερη ένταση λόγω της σχέσης της συνταγματικής κατοχύρωσης του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι και της συνταγματικής προστασίας του αθλητισμού.

IV. Κοινοτικό Δίκαιο και Αθλητισμός

IV. 1: Η ένταξη του αθλητισμού στην κοινοτική έννομη τάξη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδεικνύει ένα σημαντικό ενδιαφέρον για τον αθλητισμό τα τελευταία χρόνια, λόγω της εξέχουσας οικονομικής και πολιτιστικής σημασίας του¹. Μάλιστα από το 1998, 1 στους 3 Ευρωπαίους ασχολείται με κάποιο άθλημα, ενώ ο αριθμός των αθλητικών συλλόγων στην Κοινότητα φθάνει τις 545.000.

Από διοικητικής απόψεως, η Επιτροπή έχει υπαγάγει τον αθλητισμό στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού, η οποία δραστηριοποιείται έντονα στο πεδίο αυτό, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον της στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού προτύπου αθλητισμού, στη σχέση αθλητισμού – τηλεόρασης και στο πρόβλημα του doping στον αθλητισμό. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσεγγίζει τον αθλητισμό, τηρώντας την αρχή της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, την οποία θεωρεί θεμελιώδη. Παράλληλα, επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στην άρση της πλήρους

¹ Έγγραφο Ευρωπαϊκής Επιτροπής 29/9/1998 (τελικό), Εξέλιξη και προοπτικές της Κοινοτικής δράσης στον τομέα του αθλητισμού. Βλ. και το Annex IV των πορισμάτων της Προεδρίας, του Συμβουλίου της Νίκαιας 7, 8, 9 Δεκεμβρίου του 2000 με τίτλο «Δήλωση για τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του Αθλητισμού».

εμπορευματοποίησης του αθλητισμού και στην κατοχύρωση βασικών δικαιωμάτων των αθλητών έναντι των μονοπωλιακών δεσμών που τείνουν να δημιουργούνται με τις ομοσπονδίες.

Το δίκαιο της Ε.Ε. αναγνωρίζει ταυτόχρονα, ιδιαίτερο ρόλο στον αθλητή, αυτόν καθ' εαυτόν. Ο αθλητής παρέχει υπηρεσίες και γι' αυτό μεγάλη σημασία έχει η κοινοτική δράση για την ελεύθερη κυκλοφορία. Τούτο βέβαια υπό τον όρο ότι δεν πρόκειται για τον ερασιτεχνικό αθλητισμό, ο οποίος εκ πρώτης όψεως εξαιρείται του εύρους εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.²

Ο αθλητισμός είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την οπτικοακουστική πολιτική της Κοινότητας, καθώς και για τις διάφορες κοινωνικές πολιτικές. Ήδη από το 1974 το Δ.Ε.Κ. είχε αποφανθεί ότι ο αθλητισμός στο μέτρο που συνιστά οικονομική δραστηριότητα, υπόκειται στο κοινοτικό δίκαιο, ενώ από το 1991 άρχισαν να εκδίδονται κοινώσεις της Επιτροπής, με σκοπό τη χάραξη κατευθυντηρίων γραμμών.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ περιέλαβε τη Δήλωση αρ. 29, σύμφωνα με την οποία αναγνωρίζεται ο κοινωνικός χαρακτήρας του αθλητισμού και η σημασία του, καθώς και η σημασία του διαλόγου με το αθλητικό κίνημα. Οι αρχές που αναγνωρίζονται συνοψίζονται στη φράση «δημοκρατία και αλληλεγγύη».

Κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο αθλητισμός διέπεται από μοναδικότητα και ικανοποιεί πέντε λειτουργίες: την εκπαιδευτική, τη λειτουργία πάνω στη δημόσια υγεία, την κοινωνική λειτουργία, την πολιτιστική και την ψυχαγωγική λειτουργία. Σήμερα η πολιτική της Ε.Ε. για τον αθλητισμό εκτείνεται σε θέματα όπως η δημόσια υγεία, η προστασία των εργαζομένων νέων, η ασφάλεια των αθλητικών εγκαταστάσεων, ο τουρισμός, η φορολογία, το περιβάλλον και αειφορία, η εκπαίδευση, η κατάρτιση και η άρση των διακρίσεων, η καταπολέμηση του doping, η επίλυση του ζητήματος των τηλεοπτικών δικαιωμάτων κ.λπ.

I.V. 2: Η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου έναντι των αθλητικών πρακτικών

Το Δ.Ε.Κ. χρειάστηκε να αποφανθεί για το ζήτημα της νομικής φύσης των κανόνων που θεσπίζουν τα αθλητικά σωματεία και οι ενώσεις ήδη από το 1976. Τη θέση ότι οι σχετικές ρυθμίσεις του αθλητικού δικαίου συνιστούν πρακτικές, διατύπωσε η απόφαση του Δ.Ε.Κ. (-13/76, Gaetano Dona κατά Mario Mantero της 14/7/1976. Η σημασία της έγκειται στο γεγονός ότι έκρινε πως το κοινοτικό δίκαιο υπερισχύει και των αθλητικών κανόνων, τους οποίους χαρακτήρισε ως πρακτικές, αποφεύγοντας κομπάζ να χαρακτηρίσει το είδος ή τη φύση τους. Επίσης έκρινε ότι δεν είναι δυνατή η διάκριση λόγω ιθαγένειας, η οποία περιορίζει την κυκλοφορία των προσώπων και των υπηρεσιών και στο πλαίσιο της αθλητικής δράσης.

Με την απόφασή του, C-36/74 B.N.O Walrave, L.S.N. Koch κατά Association Cyclist internationale κλπ. της 12/12/1974, το Δ.Ε.Κ. δεν αντιμετώπισε ευθέως το ζήτημα της ισχύος των κανόνων του αθλητικού δικαίου, αλλά έκρινε ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και η ελευθερία εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών είναι υπεράνω των αποφάσεων ή πρακτικές των αθλητικών ομοσπονδιών. Τη γενική σημασία της απόφασης τόνισε ο Γενικός Εισαγγελέας Warner με τις προτάσεις του της 24/10/74 για το χώρο του επαγγελματικού αθλητισμού.

² Αυτό δέχθηκε το Δ.Ε.Κ. στην απόφαση C-51/96 και C-191/98 της 11/4/2000 Chr. Deliege και Lique Francophone di judo κ.λπ.

Σύμφωνα με την προαναφερθείσα νομολογία, το σύνολο των κανόνων που θεσπίζει το αθλητικό κίνημα, στο πλαίσιο της κανονιστικής αυτονομίας του, ελέγχεται από τη Συνθήκη της Ε.Ε., ως προς την τήρηση των κανόνων που θεσπίζει. Διαπιστώνουμε επομένως τη βαρύτητα των αποφάσεων του Δ.Ε.Κ.

I.V. 3: Η δράση του Συμβουλίου της Ευρώπης στον τομέα του αθλητισμού

Στις 24/9/1992 υιοθετήθηκε σε επίπεδο Επιτροπής Υπουργών ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τον Αθλητισμό, ο οποίος έχει πολλές ομοιότητες με τον Ολυμπιακό Χάρτη. Την ίδια ημερομηνία, η Επιτροπή Υπουργών υιοθέτησε τον Κώδικα Ήθους – Four Play για τον αθλητισμό. Στο σχετικό κείμενο δίδεται και ορισμός σειράς ηθικών εννοιών, όπως κι αυτή του fair play.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης δραστηριοποιείται έντονα στον τομέα της προστασίας και της ανάπτυξης του αθλητισμού και τελευταία στο 9^ο Συμβούλιο Υπουργών Αθλητισμού «Υγιής και καθαρός αθλητισμός για την τρίτη χιλιετία», που έλαβε χώρα στις 30/31-5-2000 στη Μπρατισλάβα, προχώρησε σε έκδοση απόφασης, η οποία εκτείνεται σε μεγάλο εύρος θεμάτων. Η ελληνική νομοθεσία έχει ενσωματώσει μόνον την Ευρωπαϊκή Σύμβαση κατά του doping και άλλες διατάξεις με το ν. 2371/1996. Από τη δράση του Συμβουλίου της Ευρώπης συνάγεται η συστηματική προσπάθεια άρσης της αυτονομίας των κανόνων αθλητισμού και των κρατικών κανόνων προς επίτευξη μιας ενιαίας ρύθμισης.

V. Ειδικά Ζητήματα

V.1: Φίλαθλο πνεύμα – Φίλαθλος

Ερωτάται ποιο είναι το νόημα των εννοιών «φίλαθλο πνεύμα και φίλαθλος» και κατ' επέκταση αθλητική και φίλαθλη ιδιότητα. Κατά μία άποψη στην έννοια φίλαθλο πνεύμα εμπίπτουν οι όροι: φίλος της άθλησης, αγάπη για την άθληση, καλώς αγωνίζεσθαι – fair play, η κατά την ελληνική αγωνιστική «αγαθή έρις». Κατά τον Ολυμπιακό Χάρτη είναι ο σεβασμός του ενός προς τον άλλον, η αμοιβαία κατανόηση, η φιλία, ο καλύτερος και ειρηνικός κόσμος, η φιλική προσπάθεια και η ευγενής άμιλλα και η ίση μεταχείριση. Αυτό το πλαίσιο ηθικών αρχών και κανόνων είναι δεσμευτικό για όποιον θέλει να συμμετάσχει στην αθλητική δράση.

Έτσι κάθε παρέκκλιση και υπερβολή όπως το doping, η βία, η δωροδοκία, οι προσπάθειες επίτευξης νίκης με οποιαδήποτε μέσα και η εμποροποίηση είναι αντικείμενες με τις ηθικές αρχές και τους κανόνες των αθλητικών ηθών. Εφόσον διαπιστώνεται μια απ' αυτές τις πράξεις τίθεται υπό αίρεση η αθλητική ή η φίλαθλος ιδιότητα που συνεπάγεται στέρση της ιδιότητας αυτής.

V.2: Ο ανήλικος ως υποκείμενο δικαιωμάτων στον αθλητισμό και η σχετική νομοθετική προστασία

Η ικανότητα του προσώπου να ασκεί αυτοτελώς τα ατομικά δικαιώματα (τα οποία αρχίζουν με τη γέννηση του προσώπου), χωρίς δηλαδή τη σύμπραξη νομίμου αντιπροσώπου, δεν ταυτίζεται με το πρόσωπο υποκείμενο ατομικού δικαιώματος, όπως είναι ο ανήλικος. Ο ανήλικος λοιπόν, δηλαδή κατά τον Α.Κ. το πρόσωπο κάτω των 18 ετών, καλείται πολλές φορές να προσφέρει υπηρεσίες ομοειδείς με έναν αθλητή άνω των 18 ετών. Στις περιπτώσεις αυτές τίθεται ζήτημα νομικής προστασίας του αθλητή απέναντι στις διοικήσεις των σωματείων τους αλλά και των προπονητών τους, οι οποίοι συχνά κατευθύνονται με γνώμονα τα σωματειακά συμφέροντα και κατ' επέκτασιν τα δικά τους. Όσο κι αν φαίνεται περίεργο οι ανήλικοι αθλητές έχουν ανάγκη προστασίας κι από τους γονείς τους μερικές φορές. Τούτο συμβαίνει όταν οι γονείς, ως νόμιμοι αντιπρόσωποι των ανήλικων αθλητών και παρακινούμενοι από τη δική τους νοοτροπία η άμετρη φιλοδοξία, λαμβάνουν αποφάσεις που περιορίζουν την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών τους.

Όσον αφορά τη διεθνή μέριμνα υπάρχει η Σύμβαση Δικαιωμάτων Παιδιού του ΟΗΕ, που έχει επικυρωθεί από τη χώρα μας με το Ν. 2101/1992. Επίσης υπάρχει η σύμβαση της Γενεύης, που επικυρώθηκε με το Ν. 1182/1981. Η συγκεκριμένη σύμβαση έχει ορίσει τα όρια ηλικίας για την προστασία της υγείας, της ζωής, της ασφάλειας και της πνευματικής ανάπτυξης των ανηλίκων κατά την επαγγελματική τους απασχόληση.

Ο Έλληνας νομοθέτης αποκλείει τον ανήλικο αθλητή από τα προνόμια του εργατικού δικαίου θεωρώντας τις υπηρεσίες του καθαρά αθλητικές. Μόνη πηγή άντλησης δικαιωμάτων είναι το Σύνταγμα, μέσω των διατάξεών του για τον αθλητισμό και την προστασία της προσωπικότητας. Εν τέλει, ο ανήλικος αθλητής έχει αφεθεί απροστάτευτος και έρμαιο των συνθηκών του πρωταθλητισμού. Η αυθαίρετη μεταχείρισή του, η χορήγηση εν αγνοία του διάφορων ουσιών, η αύξηση των ωρών προπόνησης σε βάρος άλλων δραστηριοτήτων και η εξαντλητική προπόνηση θέτουν σε κίνδυνο όχι μόνο την ελεύθερη διάπλαση της προσωπικότητάς του αλλά και τη σωματική ακεραιότητα και την υγεία του.

V.3: Σχέση διεθνούς και ελληνικού αθλητικού δικαιοδοτικού συστήματος – Υπόθεση Βliamou

Οι διαφορές που ανακύπτουν στον κύκλο της αθλητικής δραστηριότητας είναι ιδιωτικές, συμβατικής φύσεως, οικονομικές και διοικητικής φύσεως πειθαρχικού χαρακτήρα. Κατά τις διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες, μέλη των οποίων είναι οι εθνικές, αποκλειστική αρμοδιότητα έχουν μόνο τα όργανα των διεθνών ομοσπονδιών, ενώ αποκλείεται η αρμοδιότητα αθλητικών οργάνων ή δικαστηρίων για οποιαδήποτε αθλητική διαφορά. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα καταστατικά των Δ.Ο. όλες οι διαφορές που προκύπτουν μεταξύ των αθλητών και των ομοσπονδιών υποχρεωτικά παραπέμπονται σε έναν ιδιωτικό θεσμό διαιτησίας, το Διαιτητικό Δικαστήριο για τον Αθλητισμό (TAS ή CAS), το οποίο εδρεύει στη Λοζάνη και διέπεται από τον ελβετικό αστικό κώδικα. Έτσι έμμεσα οι Δ.Ο. υποχρεώνουν τις εθνικές ομοσπονδίες – μέλη τους να συμπεριλάβουν τη ρήτρα ότι το TAS είναι αποκλειστικά αρμόδιο για την επίλυση των αθλητικών διαφορών, χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψιν το εθνικό αθλητικό δίκαιο ή οι διατάξεις των εθνικών ομοσπονδιών.

Όσον αφορά τα εθνικά αθλητικά δικαιοδοτικά όργανα, που προβλέπονται από το Σύνταγμα και τους ειδικούς νόμους, αυτά είναι: οι Επιτροπές Επίλυσης Οικονομικών Διαφορών α' και β' βαθμού, τα δικαιοδοτικά όργανα πειθαρχικού

χαρακτήρα στα ομαδικά αθλήματα επαγγελματικού και ερασιτεχνικού αθλητισμού, το Ανώτατο Συμβούλιο Επίλυσης Αθλητικών Διαφορών (ΑΣΕΑΔ), του οποίου οι αποφάσεις ελέγχονται για τη νομιμότητά τους από το ΣτΕ. Οι αποφάσεις των οργάνων αυτών είναι άμεσα εκτελεστές.

Στην υπόθεση Μπλιά μου, η σύγκρουση εθνικών και διεθνών αθλητικών δικαιοδοτικών οργάνων είχε ως αποτέλεσμα μια άνευ προηγουμένου δικαστική εμπλοκή. Η κολυμβήτρια Κατερίνα Μπλιάμου κατά τη διεξαγωγή των Μεσογειακών Αγώνων το 2001 στην Τυνησία μετά από έλεγχο doping βρέθηκε να έχει λάβει απαγορευμένη ουσία. Η διαδικασία είχε ως εξής: εκδόθηκε ακυρωτική απόφαση από ελληνικό κατά νόμο αρμόδιο όργανο, δηλαδή την ΑΣΕΑΔ, κι έπειτα η διεθνής ομοσπονδία, μετά από οκτώ μήνες, επανεξέτασε την υπόθεση με την κολυμβητική ομοσπονδία κι επέβαλε την ίδια ποινή. Η ελληνική ομοσπονδία κολύμβησης βρέθηκε σε αδιέξοδο, καθώς αφενός καλούνταν να εφαρμόσει την απόφαση το Α.Σ.Ε.Α.Δ. και αφετέρου την απόφαση της F.I.N.A., δηλ. της διεθνούς ομοσπονδίας³.

Από τη συγκεκριμένη υπόθεση αναδείχτηκαν τα ελαττώματα του αθλητικού δικαιοδοτικού συστήματος και διεφάνη η αναγκαιότητα της σύστασης ενός αθλητικού οργανισμού. Ένα διεθνές αθλοδικείο εξ ονόματος όλων των μετεχόντων κρατών θα μπορούσε να διαχειρίζεται το διεθνή αθλητισμό και τα ανακύπτοντα προβλήματα με εγκυρότητα και ασφάλεια. Συγχρόνως θα περιορίζονταν η αυθαίρετη και ανεθνική εξουσία των διεθνών αθλητικών οργάνωσης, που τείνει σήμερα να μειώσει την εξουσία της κεντρικής διοίκησης αλλά και το αίσθημα δικαίου στο αθλητικό γίγνεσθαι.

Βιβλιογραφία

- Βενιζέλος Ε., «Το γενικό συμφέρον και οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων», 1990.
- Βενιζέλος Ε., «Αθλητισμός και Κράτος δικαίου, τα όρια νομικής απορρύθμισης κι επιστροφή στο Σύνταγμα», 1992.
- Βενιζέλος Ε., «Η Συνταγματική υποδοχή του Αθλητισμού», 1992.
- Γιαννακούρου Γ. και Τροβά Ε., «Ολυμπιακοί Αγώνες και Δίκαιο», εκδόσεις Σάκκουλας, 2001.
- Δαγτόγλου Π.Δ., «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλας.
- Δημητρόπουλος Α., «Συνταγματικά δικαιώματα – Ειδικό Μέρος», ια έκδοση, 2005, Αθήνα.
- Κουσούλης – Μαλάτος Α., «Αθλητική νομοθεσία» β' έκδοση, εκδ. Α.Ν. Σάκκουλας, 1997, Αθήνα – Κομοτηνή,

³ βλ. τις αποφάσεις: υπ' αρ. 16/12-10-2001 του Δ.Σ. της Κολυμβητικής Ομοσπονδίας Ελλάδος, 3/27-9-2002 του Doping Panel της FINA, 53/200 ΑΣΕΑΔ.

- Μαλάτος Α., «Η επιστημολογική προσέγγιση του αθλητικού δικαίου», εκδ. Α.Ν. Σάκκουλας, 2000, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Μανδάλα Μ., «Μεΐζον Ελληνικό Λεξικό», εκδ. Αρμονία, Αθήνα.
- Μητσόπουλος Κ., «Πολιτική Δικονομία».
- Μουρατίδης, «Ιστορία Φυσικής Αγωγής με στοιχεία φιλοσοφίας», εκδ. Χριστοδουλίδου, 2000, Θεσσαλονίκη.
- Παναγιωτόπουλος Δ., «Θεωρία Αθλητικού Δικαίου», εκδ. Α.Ν. Σάκκουλας, 1990, Αθήνα.
- Παναγιωτόπουλος Δ., «Φίλαθλος Ιδιότητα», εκδ. Α.Ν. Σάκκουλας, 1990, Αθήνα.
- Παναγιωτόπουλος Δ., «Ζητήματα επιστημολογικής οριοθέτησης και εφαρμογής του αθλητικού δικαίου», εκδ. Σάκκουλας, 1993, Αθήνα.
- Παναγιωτόπουλος Δ., «Αθλητική Έννομη Τάξη: Αρνητικά φαινόμενα στον αθλητισμό και αθλητική δεοντολογία», εκδ. Σάκκουλας, 2003, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Παναγιωτόπουλος Δ., «Αθλητικό Δίκαιο, Συστηματική Θεμελίωση και Εφαρμογή», εκδ. Α.Ν. Σάκκουλας, 2001, Αθήνα.
- Τσουκαλά Κ., «Η λατρεία του σώματος...», ΤΟ ΒΗΜΑ 24/9/2000. Schmitt U., ...και η λατρεία του νικητή», ΤΟ ΒΗΜΑ 24/9/2000.
- Poiares Maduro M., «Striking the elusive balance between economic freedom and social rights in the E.U.» στο The Eu and Human Rights.
- P.S. Galasso, “The Rights of Children in Organised Sports”, 1984.

Νομολογία

ΣτΕ 2944 / 1980, ΣτΕ 235 / 1990, ΣτΕ 2636 / 1990, ΣτΕ 963 / 1991, ΣτΕ 2944 / 1980, ΣτΕ 1909 / 1995, ΣτΕ 5802 / 1996, ΣτΕ 1958 / 1991, ΣτΕ 3530 / 1988, ΣτΕ 3046 / 1989, ΣτΕ 4914 / 1988, ΣτΕ 1446 / 1996, ΣτΕ 3802 / 1996, ΣτΕ 3699 / 1988, ΣτΕ 1444 / 1996, ΣτΕ 1379 / 1997, ΣτΕ 467 / 2002, ΣτΕ 296/ 1994, ΣτΕ 1995 / 1981, ΑΠ 926 / 1979, ΣτΕ 1724 / 1965, ΣτΕ 2998 / 1994, ΣτΕ 3288 / 1992

Περίληψη Βασικών Αποφάσεων

1. ΣτΕ 1446/1996: Η οικονομική ενίσχυση των αθλητικών σωματείων από το κράτος είναι εκδήλωση της κρατικής προστασίας του αθλητισμού. Συγχρόνως επιβάλλεται έλεγχος των κρατικών επιχορηγήσεων και διαχειριστικός έλεγχος των διοικήσεων από την εποπτεύουσα αθλητική αρχή. (Ομοίως η ΣτΕ 3802/96).

2. ΣτΕ 4914/1988: Οι διατάξεις που περιορίζουν το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας αντίκεινται στο Σύνταγμα.

3. ΣτΕ 1397/1997: Προϋποθέσεις συγκατάθεσης του διοικητικού συμβουλίου αθλητικού σωματείου για μετεγγραφή αθλητή σε άλλο σωματείο.

4. ΣτΕ 3699/1998: Ο αποκλεισμός μαθητών Γυμνασίου από τους πανελλήνιους αγώνες ενόργανης γυμναστικής αντίκειται στο Σύνταγμα.

5. ΣτΕ 963/1991: Παραβιάζεται το άρθρ. 16 § 9 Σ από νομοθετικές διατάξεις που περιορίζουν τις μετεγγραφές αθλητών εφόσον οι περιορισμοί αυτοί μπορούν να αποτελέσουν ανασταλτικό παράγοντα στη δυνατότητα άθλησης.

6. ΣτΕ 1724/1965: Ο χαρακτηρισμός προσώπου ως μη φιλάθλου όχι απλώς περιορίζει αλλά καταργεί την προσωπική ελευθερία, αφού οι δύο έννοιες συνδέονται.

7. ΣτΕ 1909/1995: Ρυθμίσεις που αποκλείουν τους καλαθοσφαιριστές ηλικίας 18-21 ετών από τις διατάξεις για τους αμειβόμενους καλαθοσφαιριστές, δεν παραβιάζουν την αρχή της ισότητας ούτε το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας.

8. ΣτΕ 2998/1994: Από το εν γένει περιεχόμενο της 20027/29.6.89 αποφάσεως της Υπουργού Πολιτισμού και από τα άρθρ. 5 § 1 και 16 § 9 Σ., επιτρέπεται η ελεύθερη, χωρίς τη συγκατάθεση του σωματείου, μετεγγραφή αθλητή σε άλλο σωματείο, εφόσον συντρέχει σοβαρός λόγος κατά την αιτιολογημένη κρίση των αρμόδιων οργάνων.

9. ΣτΕ 3288/1992: Οι αρχές του φίλαθλου πνεύματος και οι παραδόσεις του αθλητισμού επιβάλλουν στους διοικούντες ποδοσφαιρικές α.ε. λόγω ιδιότητας, αυξημένη αυτοσυγκράτηση και όταν αντιμετωπίζουν προσβλητική ή υβριστική συμπεριφορά τρίτων.

Περίληψη (στα αγγλικά)

Sports are not only an exercise of the body, but a field of human activity with great importance for every person and society. Sports complete the personality of a person-citizen, who participates in the society activity. Moreover sports have been converted to an economical field, where the state, the companies and the individuals have created an enormous competition. As a constitutional right relates to other rights and is a cradle of freedoms and other rights, a link of the chain of the constitutional rights. That's why sports should and will be a field of intervention for the constitutional legislator, who must come up to the increasing interest of the society.

Περίληψη (στα ελληνικά)

Ο αθλητισμός αποτελεί, όχι απλώς άσκηση του σώματος, αλλά τομέα ανθρώπινης δράσης με εξέχουσα σημασία για το άτομο και την κοινωνία. Συμβάλλει στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ατόμου – πολίτη, που ενεργά συμμετέχει στην κοινωνία. Συγχρόνως έχει μετατραπεί σε ένα πεδίο οικονομικής δράσης, όπου κράτος, εταιρείες και ιδιώτες έχουν καλλιεργήσει έναν ανταγωνισμό άνευ προηγουμένου. Ως συνταγματικό δικαίωμα συναντάται με άλλα δικαιώματα, ενώ αποτελεί πηγή μερικότερων ελευθεριών και δικαιωμάτων· ένας κρίκος στην αλυσίδα των συνταγματικών δικαιωμάτων! Γι' αυτό ο αθλητισμός πρέπει και θα αποτελέσει

τομέα παρέμβασης του συνταγματικού νομοθέτη, που θα πρέπει να ανταποκριθεί στο ολόένα αυξανόμενο ενδιαφέρον της κοινωνίας.